

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU
NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI ROMSKIEJ W POLSCE
W 2007 ROKU**

Podstawą finansowania *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* w 2007 roku były środki przekazane z rezerwy celowej, a także środki pozostające w gestii Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Na finansowanie *Programu* przeznaczono 10 000 000 zł w ramach rezerwy celowej budżetu państwa, uruchamianej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Z tego kwota 9 886 885 zł została rozdysponowana przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji za pośrednictwem wojewodów. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji przekazał kwotę 423 115 zł (w tym 113 115 zł z rezerwy celowej i 310 000 zł z części 43 budżetu państwa) na stypendia dla studentów romskich i uczniów romskich uzdolnionych artystycznie, a także na jedno wydawnictwo oraz szkolenie dla działaczy romskich. W porównaniu z rokiem ubiegłym powyższe kwoty pokazują łączny wzrost środków finansowych na realizację *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* o ponad 66%. Na realizację części zadań w dziedzinie edukacji przekazano kwotę wysokości 499 185 zł (w 2006 r. 699 229 zł) z budżetu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu (część 30 budżetu państwa).

W 2007 roku, ze środków własnych oraz innych źródeł finansowania, podmioty realizujące zadania dodatkowo zgromadziły 2 958 179 zł (w tym ze środków własnych 2 857 585 zł), przeznaczając je na dofinansowanie zadań programowych. Jest to kwota o 350 000 zł niższa w porównaniu z ubiegłym rokiem. Najwięcej środków własnych na zadania programowe przeznaczyły województwa: dolnośląskie – 933 866 zł (wzrost o blisko 700 000 zł), małopolskie – 700 195 zł (spadek o 600 000 zł), śląskie – 493 291 zł oraz podkarpackie – 170 625 zł (wykres nr 1 i 2). Jedynie województwo lubuskie i zachodniopomorskie zrealizowało wszystkie zadania objęte *Programem* wyłącznie ze środków budżetowych.

Sumując powyższe dane należy stwierdzić, że w 2007 roku na sfinansowanie zadań *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce* zaangażowano kwotę w wysokości 13 995 168 zł (wykres nr 3 i 4). Z tej kwoty na realizację wszystkich zadań objętych *Programem na rzecz społeczności romskiej w Polsce* w 2007 roku wykorzystano łącznie 13 622 842 zł (wykres nr 5 i 6).

Największą kwotę na realizację *Programu*, tj. 4 044 389 zł, wykorzystano województwo małopolskie. Na powyższą kwotę składa się dotacja z rezerwy celowej (3 158 017 zł), datacja z części 30 budżetu państwa (96 197 zł) oraz środki własne (700 195 zł). Następnie, na zbliżonym poziomie plasuje się województwo dolnośląskie (2 813 969 zł) i dalej śląskie (1 303 128 zł). W województwie dolnośląskim z rezerwy celowej wykorzystano 1 740 962 zł i z części 30 budżetu państwa 117 142 zł. Pozostała kwota (955 866 zł) pochodzi ze środków własnych oraz innych źródeł. Z podobną strukturą wykorzystania środków mamy do czynienia w województwie śląskim. Tu główną bazą finansowania zadań *Programu* są środki z rezerwy celowej w wysokości 744 759 zł, przy relatywnie wysokim poziomie środków własnych i pochodzących z innych źródeł (500 387 zł) oraz część 30 budżetu (56 594 zł). Najniższy poziom wykorzystania środków na zadania *Programu* wykazuje województwo pomorskie, gdzie z rezerwy celowej, części 30 budżetu i środków własnych wydano 16 315 zł.

W trakcie realizacji zadań *Programu* w 2007 roku niewykorzystano 372 326 zł, co stanowi 2,66% wszystkich zaangażowanych środków (wykres nr 7 i 8). Powyższa kwota została zwrócona do budżetu państwa. Na łączną sumę środków niewykorzystanych złożyły się: 359 227 zł z rezerwy celowej i 13 099 zł z części 30. Relatywnie najwięcej zwróciło województwo kujawsko-pomorskie (46%). Wyraźnie powyżej średniej plasują się również województwa: małopolskie (5,4%), podkarpackie (5,3%) oraz lubelskie (4,8%).

Na realizację *Programu* złożyło się 539 zadań (wykres nr 9 i 10) realizowanych przez 321 podmiotów (wykres nr 11 i 12). Wśród realizatorów największą grupę stanowiły jednostki samorządu terytorialnego (209) oraz podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (106), w tym organizacje romskie (85). Najwięcej zadań (68) zrealizowano w województwie dolnośląskim; tam w *Programie* uczestniczyły 42

podmioty. Za województwem dolnośląskim plasuje się małopolskie, gdzie 33 podmioty zrealizowały 56 zadań.

Liczbę uczestniczących podmiotów oraz liczbę zrealizowanych zadań w poszczególnych dziedzinach *Programu* ilustrują wykresy nr 13 i 14.

Program realizowany był w ośmiu dziedzinach, spośród których za priorytetową uznano edukację. Łącznie na realizację zadań w tej dziedzinie wydano 5 851 009 zł (w tym z rezerwy celowej 3 542 595 zł). Powyższa kwota stanowi 42,9% wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Największą kwotę wykorzystało województwo dolnośląskie (1 089 323 zł), co stanowi 19,8% wszystkich środków wydatkowanych w ramach *Programu* w dziedzinie edukacji (wykres nr 15 i 16). Następnie, z kwotą 848 893 zł plasuje się województwo małopolskie (15,4%), a za nim, na zbliżonym poziomie województwo śląskie (828 603 zł – 15,14%). Pozostałe województwa mieszczą się w przedziale kwotowym pomiędzy 440 207 zł (województwo mazowieckie) i 59 800 zł (województwo wielkopolskie). Najmniej środków na zadania w omawianej dziedzinie wykorzystano w województwach kujawsko-pomorskim (48 798 zł) i pomorskim (7 195 zł). Kwoty te stanowią odpowiednio: 0,9% i 0,1% wszystkich środków wydatkowanych w dziedzinie edukacji. Struktura wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej (wykres nr 17 i 18) wyrażona w liczbach bezwzględnych jest wyraźnie inna. Przoduje województwo małopolskie (666 196 zł – 19%) i dalej kolejno znajdują się województwa: dolnośląskie (16,2% - 566 148 zł), zachodniopomorskie (9% - 316 500 zł) i mazowieckie (8,4% - 294 255 zł). W dziedzinie edukacji procentowy udział środków własnych zaangażowanych w *Programie* wyniósł 21,27% (1 244 404 zł) wszystkich wykorzystanych nakładów finansowych w tej dziedzinie.

Podjęte przez 121 podmiotów działania w dziedzinie edukacji dały efekt w postaci realizacji 286 zadań. Wśród podmiotów realizujących te zadania w pierwszej kolejności należy wymienić: 78 jednostek samorządu terytorialnego, 41 podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (w tym 29 organizacji romskich) oraz 2 podmioty o innym charakterze.

Sytuacja bytowa jest dziedziną, która zajmuje kolejne miejsce na liście priorytetów. Na podjęte działania w tej dziedzinie (wykresy nr 19 i 20) wydano

5 408 877 zł (w tym z rezerwy celowej 4 207 613 zł), co stanowi 39,7 % wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Należy podkreślić, że powyższe kwoty są wyższe niż w 2006 roku odpowiednio: o 2 820 250 zł i 3 127 282 zł. Czołową pozycję z wykorzystaniem środków na poziomie 2 601 841 (48,1% wszystkich środków wydanych w tej dziedzinie) zajmuje województwo małopolskie. Odpowiednio mniej wykorzystowały województwo dolnośląskie 1 103 705 (20,4%) i dalej na zbliżonym poziomie województwa podkarpackie 351 010 zł (6,4%) i śląskie – 324 392 zł (6%). Najniższy poziom wydatków na poziomie 12 762 zł (0,2%) wykazują województwa kujawsko-pomorskie oraz pomorskie 7 324 zł (0,1%). Województwa łódzkie i mazowieckie, w 2007 roku nie zrealizowały zadań w tej dziedzinie. Struktura wydatków pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 21 i 22) w rozbiciu na województwa, jak w przypadku edukacji jest zbliżona. I tak, przoduje województwo małopolskie - 47% (1 986 244 zł), dalej plasuje się województwo dolnośląskie – 19,3% (812 663 zł). Należy zwrócić uwagę, że procentowy udział zaangażowanych tu środków własnych – choć spadł w porównaniu do roku poprzedniego roku o 21% - jest nadal wysoki i wynosi 1 198 224 zł wszystkich wykorzystanych nakładów finansowych w tej dziedzinie (w 2006 roku 1 119 476 zł). Na realizację *Programu* w dziedzinie Sytuacja bytowa złożyło się 65 zadań zrealizowanych przez 49 podmiotów, w tym 45 jednostki samorządu terytorialnego. Listę uzupełniają 4 cztery organizacje romskie.

Praca – bezrobocie jest dziedziną zajmującą kolejne miejsce na liście priorytetów programowych. Podejmowane tu działania zamknęły się kwotą 264 961 zł (wykres nr 23 i 24), co stanowi 1,9% wszystkich nakładów finansowych poniesionych na realizację *Programu*, w tym z rezerwy celowej 175 642 zł (wykresy nr 25 i 26). Z powyższej kwoty najwięcej, to jest – 130 676 zł wykorzystowało województwo dolnośląskie (49,3% wszystkich środków wydatkowanych w omawianej dziedzinie). Następne miejsca zajmują kolejno województwa małopolskie - 88 155 zł (33,3%) i zachodniopomorskie - 20 000 zł (7,5%). Najmniej środków na podjęte działania wykorzystano w województwach wielkopolskim – 4 020 zł (1,5%) i śląskim – 3 156 zł (1,2%). Województwa: kujawsko-pomorskie, lubuskie, łódzkie, mazowieckie, opolskie, podkarpackie, podlaskie i pomorskie w 2007 roku nie

realizowały zadań w omawianym zakresie. W prezentowanej dziedzinie 14 podmiotów (w tym 11 jednostek samorządu terytorialnego) zrealizowało łącznie 14 zadań. W tej grupie mieszczą się także trzy organizacje romskie.

Zdrowie, jako kolejna dziedzina *Programu*, powiązane jest bezpośrednio z omawianą wyżej problematyką socjalną i bytową. W tej dziedzinie (wykres nr 27 i 28) wydano 300 201 zł (w tym z rezerwy celowej 256 102 zł), co stanowi 2,2% wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Największą kwotę wykorzystano województwo małopolskie (168 729 zł) - 56,2% wszystkich środków wydatkowanych na działania w dziedzinie Zdrowie. Na następnej pozycji - na znacząco niższym poziomie - z kwotą 33 400 zł, znajduje się województwo zachodniopomorskie (11,1%), a za nimi województwo kujawsko-pomorskie (23 928 zł - 6,2%). Najmniej środków wykorzystano w województwach opolskim (2 312 zł) oraz mazowieckim (1 408 zł). Województwa: lubelskie, lubuskie, łódzkie, podkarpackie, pomorskie i warmińsko-mazurskie, w 2007 roku, w omawianej dziedzinie nie realizowały zadań. Struktura wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 29 i 30) jest niemal analogiczna. Przewoduje województwo małopolskie - 56,5% (144 786 zł) i dalej, jak poprzednio, plasują się województwa: zachodniopomorskie - 13% (33 400 zł) i dolnośląskie - 9,3% (23 928 zł). Na realizację *Programu* w dziedzinie Zdrowie złożyło się 22 zadania zrealizowane przez 19 podmiotów, w tym 11 jednostek samorządu terytorialnego, 8 podmiotów niepublicznych, w tym 7 organizacji romskich. Należy podkreślić, że w dziedzinie Zdrowie, mamy do czynienia z relatywnie niskim, sięgającym 14,7% (44 099 zł) udziałem zaangażowanych środków własnych.

W dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej wydatkowano 1 030 427 zł (wykresy nr 31 i 32), w tym z rezerwy celowej 776 697 zł. Najwięcej środków wydano w województwach: dolnośląskim - 287 363 zł (27,9%), małopolskim - 146 453 zł (14,2%), opolskim - 127 788 zł (12,4%) i mazowieckim - 113 914 zł (11,1%), a najmniej w województwie podlaskim (5 951 zł) i pomorskim (1 797 zł). W 2007 roku w dwóch województwach (świętokrzyskim i wielkopolskim) zadania nie były realizowane. W pozostałych województwach poziom wydatkowanych kwot mieścił się w przedziale od 87 242 zł (województwo

zachodniopomorskie) do 10 699 zł (województwo warmińsko-mazurskie). Struktura wydatków pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 33 i 34) prezentuje nieco inny obraz. W tej części najwyższy poziom zanotowały województwa: małopolskie 18% (138 649 zł), opolskie 16,6% (127 761 zł), dolnośląskie 15,1% (116 325 zł) i zachodniopomorskie 11,3% (87 242 zł).

Podjęte przez 64 podmioty działania w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej dały efekt w postaci realizacji 93 zadań. Wśród realizatorów dominowały jednostki samorządu terytorialnego (35), a udział podmiotów niepublicznych (28), w tym organizacji romskich (24) był relatywnie wysoki, co jest charakterystyczną cechą tej dziedziny.

Należy zwrócić uwagę na poziom wydatków w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie. Łącznie wydano tu 313 799 zł (w tym 274 768 zł z rezerwy celowej), co stanowiło 2,3% całości poniesionych kosztów *Programu*. Duży udział (36,8%) w podjętych inicjatywach miało województwo dolnośląskie (wykresy nr 35 i 36), gdzie wydatki zamknęły się kwotą 87 706 zł (w tym z rezerwy celowej 66 155 zł). Odnotowania wymaga także liczba podmiotów (24), w tym znaczący udział organizacji romskich (12), jak również ilość zrealizowanych przez nie zadań (14).

Odnotowania wymaga także zdecydowany wzrost nakładów na dziedzinę Wiedza o społeczności romskiej. Łącznie wydano tu kwotę w wysokości 424 968 zł, w tym 378 756 zł pochodziło z rezerwy celowej. Zaznaczyć należy, że realizacja zadań w tej dziedzinie w 2006 roku zamknęła się kwotą zaledwie 53 491 zł. Najwięcej środków wydano w województwach: małopolskim – 143 305 zł (33,7%), dolnośląskim 96 032 zł (22,6%), a także podkarpackim i lubelskim odpowiednio: 43 248 zł (10,2%) i 41 000 zł (9,6%). Na uwagę zasługuje także fakt, że aż dziesięć województw zrealizowało łącznie 26 zadań w tej dziedzinie.

Pozostałe środki, w wysokości 28 600 zł (0,2% wszystkich poniesionych kosztów) i pochodzące w całości z rezerwy celowej, wydatkowane na zadania realizowane w dziedzinie Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym.

Wysokość wszystkich wykorzystanych środków finansowych oraz środków pochodzących z rezerwy celowej, w podziale poszczególne dziedziny *Programu*

ilustrują wykresy nr 37 - 40. Przedstawiona wyżej analiza struktury wydatków spełnia oczekiwania stawiane w *Programie na rzecz społeczności romskiej w Polsce*.

W 2007 roku po raz trzeci dane liczbowe dotyczące realizacji *Programu* zostały zgromadzone za pomocą ujednoliconego formularza sprawozdawczego. Wykorzystane instrumentarium, w tym także zastosowana metodologia nie zawsze jest doskonała i w dalszym ciągu, w szczególnych okolicznościach wymaga bieżących modyfikacji. Dlatego też zaprezentowany niżej obraz – choć w dużej mierze obiektywny - może w jednostkowych przypadkach odbiegać od rzeczywistości. Powyższe uwagi dotyczą głównie zagadnień edukacyjnych, w tym liczby dzieci romskich objętych oraz realizujących obowiązek szkolny, a także danych dotyczących stopy bezrobocia wśród Romów.

Edukacja

Według danych pochodzących ze wszystkich województw w roku szkolnym 2006/2007 – 2 936 dzieci romskich objętych było obowiązkiem szkolnym (w roku szkolnym 2005/2006 – 3 434). Z tej liczby – 2 542 dzieci romskich realizowało obowiązek szkolny (w roku szkolnym 2005/2006 roku – 2 724). W obu grupach, w skali całego kraju możemy odnotować wyraźny spadek - średnio o 9,2% i 6,7%. Najwięcej dzieci romskich było objętych obowiązkiem szkolnym w województwach małopolskim (700) i dolnośląskim (597), a najmniej w pomorskim (wykresy nr 41 – 44). W porównaniu do ostatniego roku, największy przyrost liczby dzieci romskich w tej grupie wystąpił w województwie dolnośląskim (9,9%), wielkopolskim (7,9%) oraz śląskim i podlaskim (ok. 6%), a spadek w województwie pomorskim (164,3%), mazowieckim i kujawsko-pomorskim (146%). Pełną charakterystykę zachodzących zmian uzyskujemy mierząc je - wyrażonym w procentach - stosunkiem liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym. Optymalną wartość (100%) wykazało województwo podlaskie i pomorskie, gdzie wszystkie dzieci romskie objęte obowiązkiem szkolnym obowiązek ów realizują (wykres nr 45). Na kolejnych miejscach plasują się województwa: lubelskie i małopolskie (98,6%), dolnośląskie (90,8%) podkarpackie i mazowieckie (87%). Najniższy poziom realizacji obowiązku szkolnego wykazały

województwa pomorskie wielkopolskie (58,8%) i łódzkie (66%). W porównaniu do roku szkolnego 2005/2006 z największą dynamiką wzrostu (wykres nr 46) mamy do czynienia w województwach: pomorskim (51,4%), podkarpackim (28%) oraz warmińsko-mazurskim i lubelskim (25%). Tendencję spadkową obserwujemy w województwach: mazowieckim i kujawsko-pomorskim (21%) oraz wielkopolskim (13,4%).

Głównym celem podejmowanych działań w dziedzinie edukacji była poprawa poziomu nauczania oraz frekwencji uczniów pochodzenia romskiego. Średnia ocen uczniów pochodzenia romskiego oscyluje pomiędzy oceną mierną i dostateczną. Dane z województw (wykres nr 47) wskazują, że w roku szkolnym 2005/2006 i 2006/2007 najwyższe oceny (średnia 3,9) otrzymały dzieci pochodzenia romskiego w województwie świętokrzyskim. W większości województw dominowały jednak oceny dostateczne (średnia 3,1), a w pozostałych mierne. W omawianym okresie, w województwach: małopolskim, zachodniopomorskim, opolskim oraz pomorskim można zaobserwować poprawę wyników nauczania. W porównaniu do roku szkolnego 2005/2006 średnia ocen wzrosła tam średnio o 0,3. Frekwencja wśród dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny, w roku szkolnym 2006/2007 (wykres nr 48), mieściła się w przedziale od 52% (łódzkie) do 100% (województwo pomorskie). Porównanie z danymi z poprzedniego roku szkolnego wskazuje, że frekwencja nieznacznie spadła. Największy postęp odnotowano w województwach (wykres nr 49): warmińsko-mazurskim (25,3%), wielkopolskim (21,1%), świętokrzyskim (13,4%), dolnośląskim (6,3%), oraz lubelskim i śląskim (5%). Ze zjawiskiem spadku frekwencji mamy do czynienia w województwach: kujawsko-pomorskim (52,6%), mazowieckim (17,7%), łódzkim i opolskim (10%) oraz podlaskim i lubuskim (2,7%).

Wspieranie uczniów romskich w klasach zintegrowanych realizowane było głównie poprzez zatrudnianie asystentów edukacji romskiej. Asystenci zapewniają wszechstronną pomoc uczniom romskim w kontaktach ze środowiskiem szkolnym. Do ich obowiązków należy również utrwalanie dobrego kontaktu między rodzicami uczniów a szkołą. W roku szkolnym 2006/2007, w ramach *Programu* zatrudniono 89 asystentów edukacji romskiej, to jest średnio o 11,9% mniej niż w roku poprzednim (wykresy nr 50 i 51). Największą liczbę asystentów romskich zatrudniono

w województwach małopolskim (21) i dolnośląskim (17), a w pozostałych liczba ta oscyluje od 0 (województwo mazowieckie) do 14 zatrudnionych (województwo śląskie). Procentowy wzrost liczby zatrudnionych asystentów romskich należy odnotować w województwach: śląskim (35,7%) i dolnośląskim (11,8%). Warto również zwrócić uwagę na zatrudnienie w województwie wielkopolskim, w roku szkolnym 2006/2007, 2 asystentów edukacji romskiej. W roku szkolnym 2005/2006 w tym ostatnio wspomnianym województwie asystenci nie byli zatrudnieni. W pozostałych województwach liczba zatrudnionych asystentów edukacji romskiej spadła.

Nieznacznie wzrosła liczba dzieci pochodzenia romskiego realizujących obowiązek szkolny przypadająca na jednego zatrudnionego asystenta edukacji romskiej (wykresy nr 52 i 53). W roku szkolnym 2005/2006 wskaźnik ten wyniósł 27, a w roku szkolnym 2006/2007 – 29 dzieci. Gorzej niż średnia lokują się województwa: lubelskie (68), kujawsko-pomorskie (45), łódzkie (43), świętokrzyskie i podkarpackie (38), wielkopolskie (34), a także małopolskie, dolnośląskie oraz podlaskie. W porównaniu do poprzedniego roku, największy postęp zanotowały województwa kujawsko-pomorskie i śląskie.

Równie ważnym elementem wsparcia uczniów romskich w klasach zintegrowanych było zatrudnianie nauczycieli wspomagających (wykres nr 54). To oni, najlepiej znając metodykę pracy w grupach zróżnicowanych kulturowo, sprawują bieżący nadzór nad postępami dzieci w nauce, prowadzą zajęcia wyrównawcze, pomagają w odrabianiu lekcji oraz utrzymują stały kontakt z rodziną. W roku szkolnym 2006/2007, w ramach zadań objętych *Programem*, w całym kraju zatrudniono 63 nauczycieli wspomagających (w poprzednim roku - 56). Największy wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających obserwuje się w województwie śląskim (2005/2006 – 1, 2006/2007 – 13), świętokrzyskim (2005/2006 – 3, 2006/2007 – 6), małopolskim (2005/2006 – 11, 2006/2007 – 15), dolnośląskim (2005/2006 – 6, 2006/2007 – 7), łódzkim (2005/2006 – 3, 2006/2007 – 4) i podkarpackim (2005/2006 – 0, 2006/2007 – 2). Należy odnotować, że w województwach: lubelskim i opolskim w roku szkolnym 2006/2007 - podobnie jak roku ubiegłym - nie zatrudniono nauczycieli wspomagających (wykres nr 54).

Pomimo to, obserwujemy znaczący spadek liczby dzieci pochodzenia romskiego realizujących obowiązek szkolny przypadająca na jednego nauczyciela wspomagającego, z 49 w roku szkolnym 2005/2006, do 40 dzieci w roku następnym (wykres nr 56). Gorzej niż średnia lokują się województwa: dolnośląskie (77), wielkopolskie (67), podlaskie (64), podkarpackie (57), a także małopolskie i mazowieckie. W porównaniu do roku szkolnego 2005/2006 (wykres nr 57) największą poprawę zanotowały województwa śląskie i świętokrzyskie.

Drugą grupę zadań w dziedzinie edukacji stanowiły programy wychowawcze i edukacyjne dla rodziców i dzieci romskich, w tym poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne oraz zajęcia pozalekcyjne i wyrównawcze. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży romskiej odbywało się najczęściej poprzez prowadzenie pozalekcyjnych zajęć wyrównawczych z różnych przedmiotów oraz specjalistycznych zajęć korekcyjno-kompensacyjnych i logopedycznych. Dane wskazują na znaczący spadek liczby dzieci pochodzenia romskiego korzystających z różnych form zajęć pozalekcyjnych. Zjawisko to wiąże się z ogólnym spadkiem liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny. W roku szkolnym 2006/2007 w tego typu zajęciach systematycznie uczestniczyło 1451 dzieci romskich, to jest średnio o 7,2% mniej, niż w roku poprzednim (wykresy nr 58 i 59). Największy spadek liczby dzieci romskich korzystających z zajęć pozalekcyjnych odnotowujemy w województwie kujawsko-pomorskim, mazowieckim (2005/2006 – 73, 2006/2007 – 35) i lubuskim (2005/2006 – 53, 2006/2007 – 35), natomiast największy wzrost tej liczby obserwujemy w województwie śląskim (2005/2006 – 83, 2006/2007 – 191). Najwięcej dzieci na zajęcia pozalekcyjne uczęszcza w województwie dolnośląskim (347) i małopolskim (300). Pełną charakterystykę zachodzących zmian obserwujemy mierząc je - wyrażonym w procentach - stosunkiem liczby uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny (wykres nr 60). Najlepszy wynik wykazują województwa: opolskie (78,1%) mazowieckie i kujawsko-pomorskie (77,8%), i wielkopolskie (76,1%). W dziesięciu województwach wystąpił spadek wartości współczynnika (liczony rok do roku), w tym największy w województwie lubuskim o 30,9%.

Oddzielną grupę realizowanych zadań w dziedzinie edukacji stanowiły szeroko rozumiane: wypoczynek i rekreacja. Warto wymienić tu organizację kolonii i półkolonii letnich, zimowisk, obozów harcerskich, a także wycieczek turystyczno-krajoznawczych, zajęć sportowych i rekreacyjnych. W roku szkolnym 2006/2007 w tak zorganizowanym wypoczynku uczestniczyło 858 dzieci pochodzenia romskiego, to jest średnio o 8,9% więcej, niż w roku poprzednim (wykresy nr 61 i 62). Najwięcej dzieci romskich (250) skorzystało z kolonii i półkolonii letnich oraz zimowisk w województwie małopolskim. W roku szkolnym 2006/2007 tylko w województwie pomorskim nie realizowano tego typu zadań.

Dane wyrażone procentowym stosunkiem: liczby uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku, do liczby dzieci romskich realizujących obowiązki szkolny, ujawniają najlepszy wynik w województwach warmińsko-mazurskim (93,5%) i lubuskim, w których 76,9% dzieci romskich realizujących obowiązki szkolny uczestniczyło w zorganizowanych formach wypoczynku i rekreacji (wykres nr 63). Odnotowania wymagają również wyniki z województw: podkarpackiego (46,5,0%), dolnośląskiego (39,5%), lubelskiego (36,2%). Najniżej lokuje się województwo podlaskie (6,3%).

Uzupełnieniem podejmowanych działań w dziedzinie edukacji była pomoc materialna. Dotyczyła ona głównie dofinansowania umożliwiającego systematyczne uczęszczanie dzieci romskich do przedszkoli i klas zerowych. W tym zakresie trzeba również wymienić i inne formy działań takie jak: zaopatrzenie uczniów szczególnie potrzebujących pomocy materialnej w podręczniki, przybory szkolne, pomoce dydaktyczne, a w mniejszym stopniu dofinansowanie dożywiania dzieci w szkole, dojazdów do i ze szkoły, a także ubezpieczenia uczniów od nieszczęśliwych wypadków.

Ważnym elementem dopełniającym działania edukacyjne finansowane z rezerwy celowej były zadania realizowane ze środków MEN. Miały one nieco inny charakter niż omówione wyżej. I tak, w pierwszej kolejności należy wymienić zakupy podręczników, przyborów szkolnych, pomocy dydaktycznych, strojów gimnastycznych i środków czystości dla uczniów pochodzenia romskiego, a także książek, w tym lektur dla bibliotek szkolnych.

Drugą grupę zadań stanowiły programy wychowawcze i edukacyjne dla rodziców i dzieci romskich, w tym poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne oraz zajęcia pozalekcyjne i wyrównawcze. Ponadto finansowano pobyt dzieci romskich w przedszkolach i klasach „zerowych” oraz szkołach podstawowych i gimnazjach.

Uzupełnieniem zrealizowanych zadań edukacyjnych było sfinansowanie przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji stypendiów dla studentów romskich oraz uczniów romskich uzdolnionych artystycznie. Programem stypendialnym objętych zostało 51 studentów, którzy otrzymywali miesięcznie po 500 zł oraz 15 uczniów, którzy otrzymali stypendia jednorazowe (12 laureatów otrzymało stypendia w wysokości 2 500 zł i 3 wyróżnionych finalistów – stypendia w wysokości 1 000 zł).

Sytuacja bytowa

W hierarchii celów wynikających z *Programu* poprawa sytuacji bytowej plasuje się bezpośrednio po edukacji. Sytuacja mieszkaniowa rodzin romskich jest niezwykle trudna. W 2007 roku aż w 11 województwach zrealizowano w tej dziedzinie szereg zadań. Prace remontowe podjęto w województwach: dolnośląskim, lubelskim, lubuskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, podlaskim śląskim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim, a ich efektem było wyremontowanie 453 mieszkań (wykres nr 64). Należy stwierdzić, że w skali całego kraju, w porównaniu do 2006 roku, dynamika podejmowanych prac remontowych wzrosła o 83,5%. Istotnym dopełnieniem działań w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej społeczności romskiej była budowa mieszkań socjalnych lub mieszkań w zakupionych budynkach kontenerowych. Podjęte w województwie małopolskim działania doprowadziły do wybudowania 3 nowych mieszkań.

Ważnym zadaniem realizowanym w 2007 roku były prace zmierzające do poprawy sytuacji sanitarnej, polegające na podłączeniu mieszkań do kanalizacji i wodociągów, udostępnieniu bieżącej wody oraz energii elektrycznej. Roboty prowadzone były w województwach: dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, mazowieckim i zachodniopomorskim. W efekcie podjętych działań do 91 mieszkań została doprowadzona instalacja wodno – kanalizacyjna. Najwięcej robót

instalacyjnych wykonano w województwie dolnośląskim (48) i zachodniopomorskim (23). Trzeba odnotować, że w skali całego kraju, obserwowany jest stały wzrost (13,8%) ilości zrealizowanych tego typu zadań. Inne formy aktywności takie jak np. pomoc w otrzymaniu dodatków mieszkaniowych występowały sporadycznie i w ograniczonym zakresie.

Zdrowie

Problemy zdrowotne powiązane są bezpośrednio ze złą sytuacją socjalną części środowiska romskiego. W 2007 roku w całym kraju badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi objęto 1441 Romów (wykres nr 65). W porównaniu do roku poprzedniego, odnotowujemy w tym zakresie dynamiczny wzrost, w wysokości 52,3%. Największą liczbę Romów objęto badaniami profilaktycznymi w województwach: małopolskim (600), kujawsko-pomorskim i mazowieckim (180), a także śląskim (167) oraz zachodniopomorskim (162). Najwyższy roczny wzrost liczby Romów korzystających z badań profilaktycznych (wykres nr 66) wystąpił w województwach mazowieckim i kujawsko-pomorskim (757,1%). W latach 2006 i 2007 w 9 województwach (lubelskie, lubuskie, łódzkie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie) nie prowadzono badań profilaktycznych dla środowisk romskich.

Działania mające na celu szeroko rozumianą profilaktykę zdrowotną realizowane były głównie poprzez zatrudnianie pielęgniarek środowiskowych. Niosą one bezpośrednią pomoc medyczną, prowadzą także proste poradnictwo medyczne, a także zajmują się dystrybucją zakupionych z dotacji leków i środków higieny osobistej. W 2007 roku, w ramach realizowanych zadań programowych, w 4 województwach zatrudniono łącznie 14 pielęgniarek środowiskowych (wykres nr 67). Jest to o 40% więcej, niż w roku poprzednim. Najwięcej pielęgniarek środowiskowych (7) zatrudniono w województwie śląskim.

Wyrażony w procentach, stosunek liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi do liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych (wykres nr 68), ujawnia najlepszy wynik w województwach śląskim, gdzie (średnio) jedna pielęgniarka ma pod opieką 24 Romów. Ponadto, warto podkreślić, że średni wynik

z całego kraju wskazuje na wzrost z 95 do 103 Romów pozostających pod opieką jednej pielęgniarki. Gorzej niż średnia plasuje się województwo małopolskie (200). Ważnym uzupełnieniem powyższych działań była organizacja tzw. „białych dni”, w trakcie których lekarze różnych specjalności udzielali bezpłatnych porad medycznych. W 2007 roku, w ramach *Programu*, w czterech województwach zorganizowano łącznie 44 „białe dni”, w tym 30 w województwie zachodniopomorskim (wykres nr 69). W 2007 roku zadania w dziedzinie Zdrowie były realizowane w województwach: dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, małopolskim, mazowieckim, opolskim, śląskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim.

Przeciwdziałanie bezrobociu

Głównym celem działań podejmowanych w tej dziedzinie jest zmniejszenie współczynnika bezrobocia wśród Romów. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, gdy wykazuje ono charakter długotrwały i obejmuje większość społeczności romskiej. Według zgromadzonych danych w 2007 roku (wykres nr 70) najwyższa stopa bezrobocia wśród Romów występowała w województwach: mazowieckim, kujawsko-pomorskim (100%) oraz warmińsko-mazurskim, podlaskim i łódzkim (98%). Z najmniejszym odsetkiem bezrobotnych mieliśmy do czynienia w województwach: opolskim (45,7%) i pomorskim (60%). W porównaniu do ostatniego roku znaczny wzrost liczby bezrobotnych obserwuje się w województwie podlaskim, gdzie w 2006 roku bez pracy pozostawało 64,2%, a w 2007 roku 98% Romów oraz – pomimo, że sytuacja w tym zakresie jest tam relatywnie najlepsza – w województwie opolskim, gdzie w 2006 roku bez pracy pozostawało 32,7%, a w 2007 roku 45,7% Romów. W szeregu województw (wykres nr 71) można odnotować nieznaczny spadek bezrobocia. Największy wykazują województwa lubelskie (4,3%) i dolnośląskie (3,6%). W pozostałych województwach (zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim i małopolskim) oscyluje on pomiędzy 1% – 3%, a więc na poziomie błędu statystycznego.

W celu aktywizacji zawodowej społeczności romskiej w ramach *Programu* podjęto szereg działań mających na celu utworzenie nowych miejsc pracy i zatrudnienie osób pochodzenia romskiego. Działania takie wykonywane były przy

współdziałale powiatowych urzędów pracy. Pomimo, że w 2007 roku wzrosła liczba województw realizujących tego typu zadania, należy stwierdzić, że w skali całego kraju, w ostatnim roku wystąpił spadek liczby Romów korzystających z miejsc pracy subsydiowanej, z 74 w roku 2006 do 63 w roku 2007 (14,9%). W ramach tej formy aktywizacji najwięcej Romów zatrudniono w województwach: dolnośląskim (48) i małopolskim (6).

Ważnym uzupełnieniem działań w tej dziedzinie było organizowanie szkoleń podnoszących i zmieniających kwalifikacje zawodowe oraz poradnictwo zawodowe. W ostatnim roku liczba Romów objętych szkoleniami wzrosła z 15 do 35. Z tej formy aktywizacji zawodowej (wykres nr 72) najwięcej Romów skorzystało w województwach: małopolskim (10), lubelskim (7) i zachodniopomorskim (6).

Biorąc pod uwagę fakt, że aktualna sytuacja na rynku pracy w kraju uległa poprawie, należy stwierdzić, że w dalszym ciągu organizacyjnie zadania tego typu są trudne i wymagają od realizatorów solidnego przygotowania; tym bardziej, że koszt takich przedsięwzięć jest relatywnie wysoki.

Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej

Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej to dziedzina, która stanowi tradycyjnie główny obszar aktywności środowisk romskich. Analogicznie jak w latach poprzednich, podjęte w 2007 roku działania cechowała duża różnorodność form szeroko prezentujących dorobek kultury romskiej poprzez organizację dni kultury, koncertów, wystaw, plenerów, warsztatów itp. Należy podkreślić, że w tej grupie zrealizowanych zadań współorganizatorami - najczęściej bezpośrednimi wykonawcami - poszczególnych przedsięwzięć były stowarzyszenia romskie. Fakt ów ma podstawowe znaczenie, ponieważ romskie inicjatywy artystyczne i kulturalne adresowane są również do ludzi, którzy bardzo rzadko stykają z tym środowiskiem. Drugą grupę zadań stanowiło wspieranie istniejących i pomoc w powstawaniu nowych zespołów muzycznych działających przy ośrodkach i centrach kultury oraz świetlicach.

Romowie a społeczeństwo obywatelskie

Wzrost aktywności w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie jest ściśle powiązany ze skutecznym rozwiązywaniem najważniejszych i najpilniejszych problemów społeczności romskiej. Na odnotowanie zasługuje systematyczne wsparcie istniejących w kilku województwach Centrów Porad Obywatelskich, a także pomoc w organizacji nowych placówek tego typu. Ważną rolę pełnią tu również zorganizowane przez jednostki samorządu terytorialnego spotkania konsultacyjne z udziałem społeczności romskiej, lokalnych władz, straży gminnych i Policji oraz lokalnych organizacji pozarządowych.

Bezpieczeństwo, przeciwdziałanie przestępstwom popełnianym na tle etnicznym

W dziedzinie Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym, warto odnotować funkcjonowanie w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie, w strukturze Wydziału Prewencji, koordynatora ds. związanych z realizacją *Programu*. Podobne kroki podjęli komendanci Komend Powiatowych i Miejskich Policji z województwa małopolskiego, na terenie których zamieszkują Romowie. Na uwagę zasługuje również zorganizowana przez Komendę Wojewódzką w Krakowie akcja informacyjno-prewencyjna oraz cykl szkoleń dla policjantów poświęconych zagadnieniom przeciwdziałania przestępstwom popełnianym na tle etnicznym.

Wiedza o społeczności romskiej

Należy odnotować stałe zainteresowanie problematyką romską w lokalnych mediach. W roku 2007 TVP S.A. Oddział w Krakowie – choć z pewnymi trudnościami - kontynuował emisję programu „Romski informator”. Program emitowany był w języku romskim z polskimi napisami. Na Akademii Pedagogicznej w Krakowie kolejny rok prowadzone były zajęcia w ramach dwu-semesteralnych studiów romologicznych pn. *Sytuacja Romów w Polsce – historia, prawo, kultura, stereotypy etniczne*. Warto odnotować także inicjatywę Romskiego Stowarzyszenia „Harangos” polegającą na stworzeniu strony internetowej pn. *Wszystko o Romach w sieci – Romanet*, a także wyprodukowanie przez Muzeum Okręgowe w Tarnowie

filmu krótkometrażowego pt. *Romowie – historia i kultura*, w polskiej i angielskiej wersji językowej.

Podsumowanie

Największą, a zarazem najważniejszą dziedziną, podejmowanych w ramach *Programu* zadań, była edukacja. Charakterystyczną cechą dla roku szkolnego 2006/2007 jest spadek liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym. Zjawisko to nie ma wpływu na efektywność podjętych działań w tej sferze, ponieważ w tym samym okresie, odsetek dzieci realizujących obowiązek szkolny wzrósł z 84,3% w roku szkolnym 2005/2006, do 86,5% w roku szkolnym 2006/2007. Fakt, że w kilku województwach prawie wszystkie dzieci romskie realizowały obowiązek szkolny jest niewątpliwym osiągnięciem *Programu*.

Systematycznie poprawia się również frekwencja uczniów romskich. Relatywnie zwiększa się liczba uczniów romskich korzystających z różnych form zajęć pozalekcyjnych. Bez wątpienia w zakresie omawianych zjawisk mamy do czynienia ze stałą tendencją wzrostową. Na trwały charakter zachodzących zmian w sposób decydujący wpływa systematycznie rosnąca liczba zatrudnionych nauczycieli wspomagających. Niewątpliwie głębszej analizy przyczyn wymaga pojawiający się w 2007 roku spadek zatrudnienia asystentów edukacji romskiej.

Wzrasta zaopatrzenie uczniów romskich w podręczniki i przybory szkolne. Rodzice coraz chętniej i liczniej uczestniczą w zebraniach informacyjnych, podejmują współpracę z nauczycielami w zakresie realizowanych zadań edukacyjnych z udziałem dzieci romskich. Systematycznie zwiększa się również liczba dzieci korzystających z: kolonii i półkolonii letnich, zimowisk, obozów harcerskich, a także wycieczek turystyczno-krajoznawczych, zajęć sportowych i rekreacyjnych.

W dziedzinie Sytuacja bytowa, rok 2007 jest kolejnym, w którym nastąpił dynamiczny wzrost liczba remontów oraz inwestycji w infrastrukturze sanitarnej, co w zasadniczy sposób podniosło efektywność podjętych działań. Poprawa ogólnych warunków socjalno bytowych, choć wyraźna, w dłuższej perspektywie wymaga

w dalszym ciągu utrzymania tendencji wzrostu nakładów finansowych w tej dziedzinie.

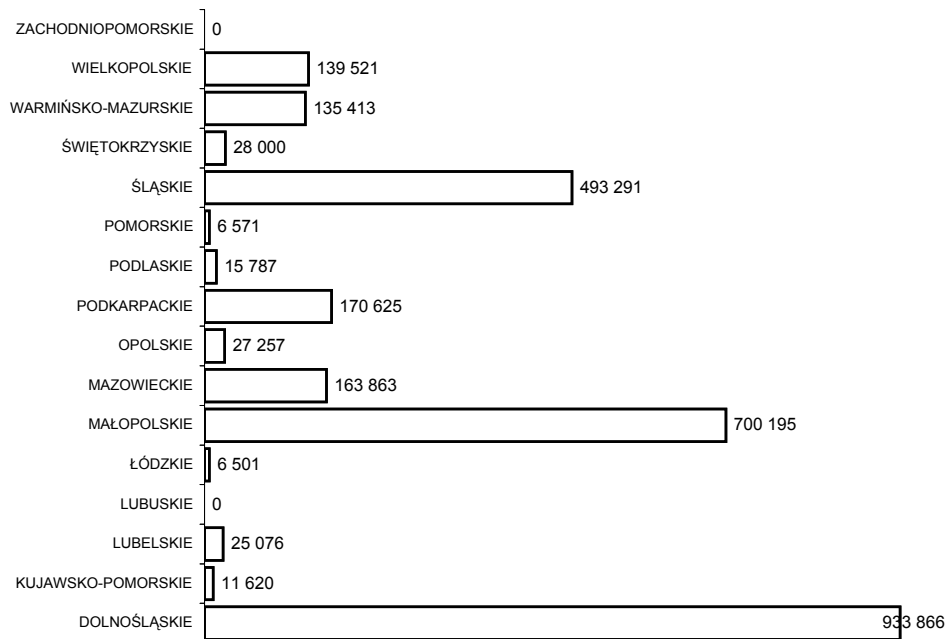
Z sytuacją bytową Romów bezpośrednio wiąże się problematyka stanu i ochrony zdrowia. W 2007 roku obserwujemy wyraźny wzrost liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi, a także – choć mniej znaczący – wzrost liczby zorganizowanych tzw. „białych dni” oraz liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych. Ponieważ działalność pielęgniarek środowiskowych oraz organizowanie tzw. „białych dni” w istotnym stopniu zmieniają stosunek Romów i ich rodzin do problemów zdrowotnych, zaobserwowana tendencja wymaga kontynuacji, gdyż właśnie te zadania powinny być rozwijane w przyszłości.

Ogólna sytuacja na rynku pracy jest w dalszym ciągu niezwykle trudna, jednak Romowie powoli dostrzegają sens podejmowania starań o podjęcie pracy. Ostatni rok przyniósł zdecydowany wzrost liczby Romów objętych szkoleniami podnoszącymi i zmieniającymi kwalifikacje zawodowe. Jednocześnie odnotować należy niewielki spadek liczby Romów korzystających z miejsc pracy subsydiowanej. Choć nie wydaje się, że tendencja ta ma charakter trwały, w kolejnym roku wymaga podjęcia stosownych działań zaradczych. W dalszym ciągu należy realizować zadania zmierzające do poszerzenia oferty prac interwencyjnych przeznaczonych dla Romów.

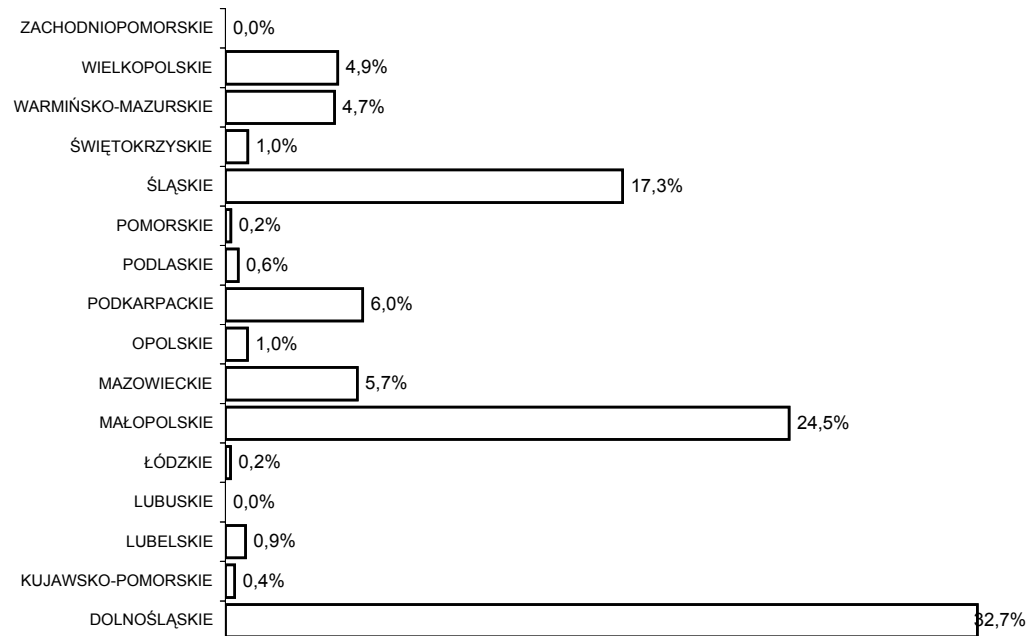
Nadal duże znaczenie dla skuteczności działań programowych mają inicjatywy podjęte w sferze kultury. Pozwalają one społeczności romskiej na kultywowanie własnej tradycji oraz podtrzymywanie tożsamości etnicznej. Poprzez swój walor popularyzatorski upowszechniają wiedzę o Romach, ich kulturze i historii w środowiskach lokalnych, czym przyczyniają się do przełamywania stereotypów.

Efekty zadań zrealizowanych w roku 2007 należy ocenić pozytywnie. Warto podkreślić, że w porównaniu z 2006 rokiem, łączna wysokość środków pochodzących z rezerwy celowej i zaangażowanych w realizację *Programu* zwiększyła się prawie o 5 000 000 zł. Tak wielki wzrost nakładów nie spowodował ograniczenia udziału środków własnych jednostek samorządu terytorialnego realizujących zadania *Programu*. Wydaje się, że jest to ważny sygnał wskazujący na akceptację podejmowanych działań przez lokalne wspólnoty, co jest kluczem do osiągnięcia wyznaczonych celów *Programu* w przyszłości.

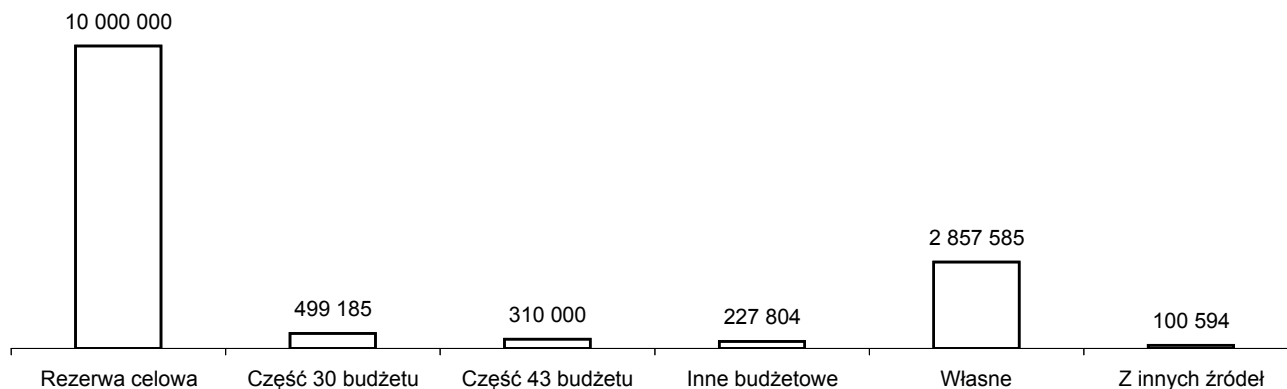
Wykres nr 1. Wysokość zaangażowanych środków własnych w poszczególnych województwach (w zł)

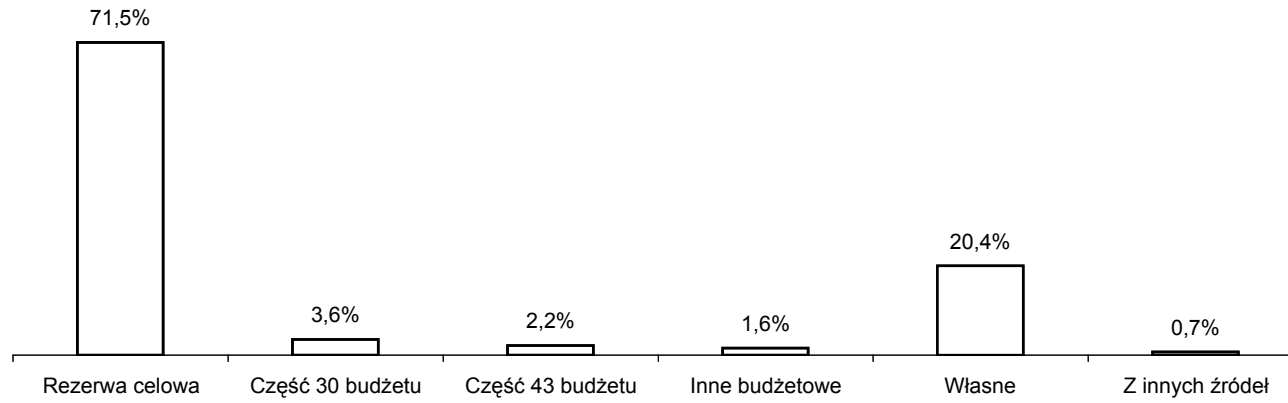
Wykres nr 2. Wysokość zaangażowanych środków własnych w poszczególnych województwach (w %)

Wykres nr 3. Wysokość zaangażowanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w zł)

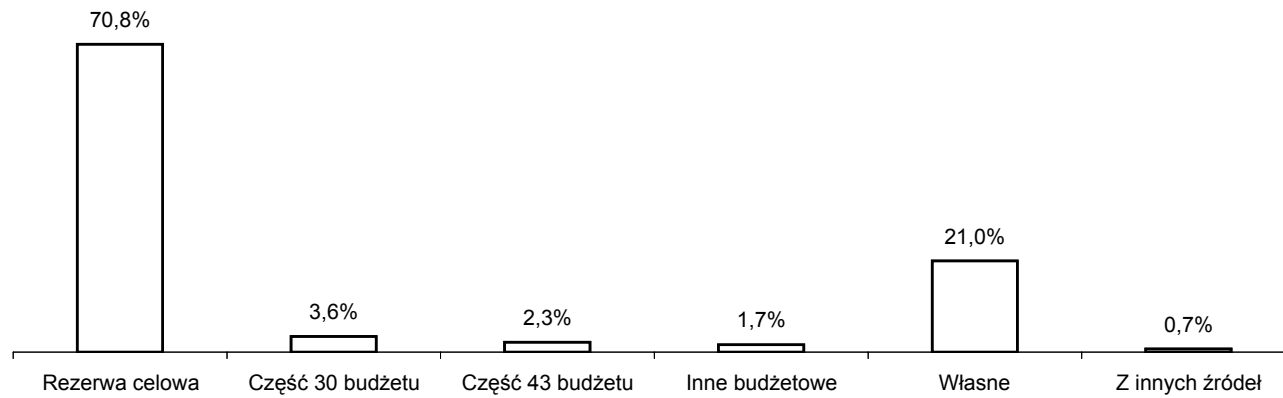
Wykres nr 4. Wysokość zaangażowanych środków w zależności od źródła pochodzenia
(w %)

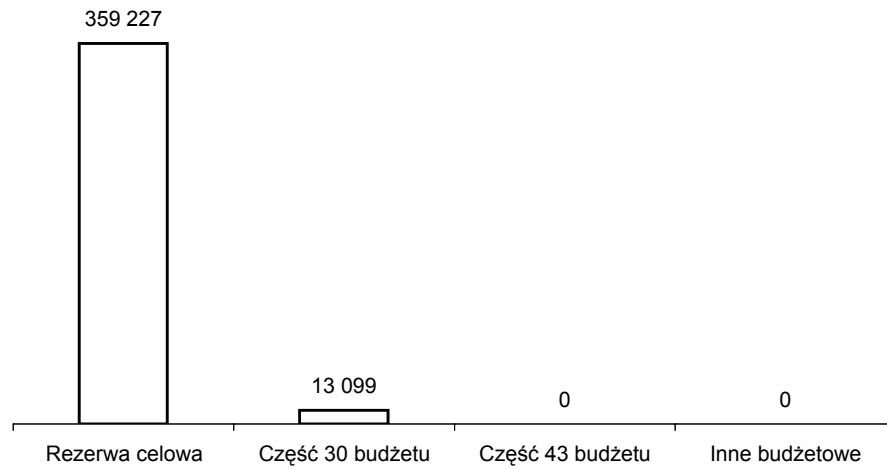
Wykres nr 5. Wysokość wykorzystanych środków w zależności od źródła pochodzenia
(w zł)

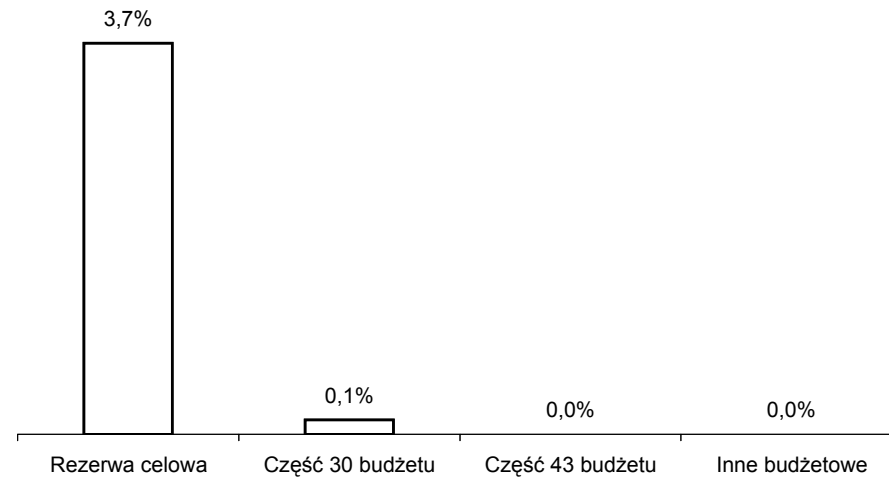
Wykres nr 6. Wysokość wykorzystanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w %)

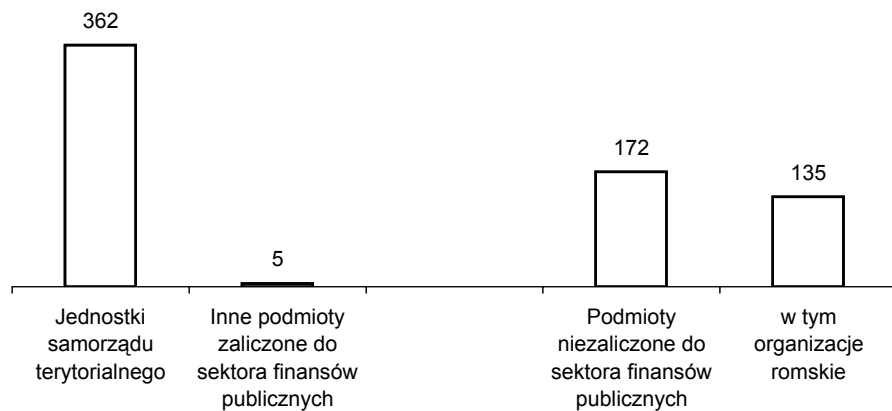
Wykres nr 7. Środki zwrócone do budżetu (w zł)

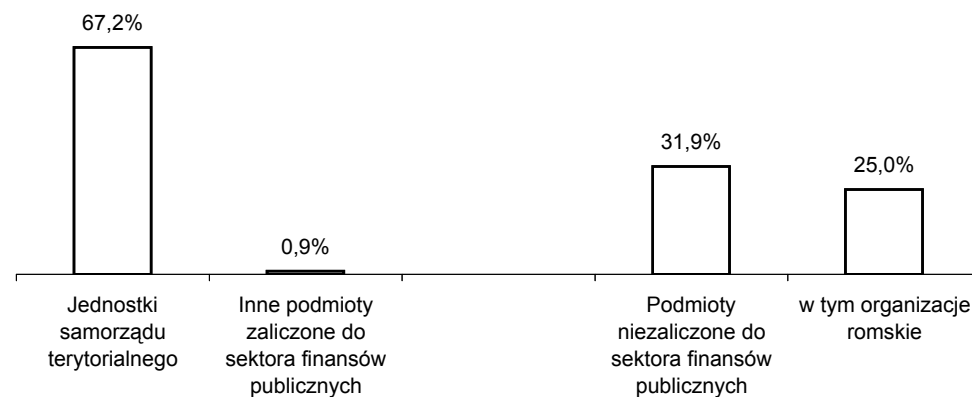
Wykres nr 8. Środki zwrócone do budżetu (w %)

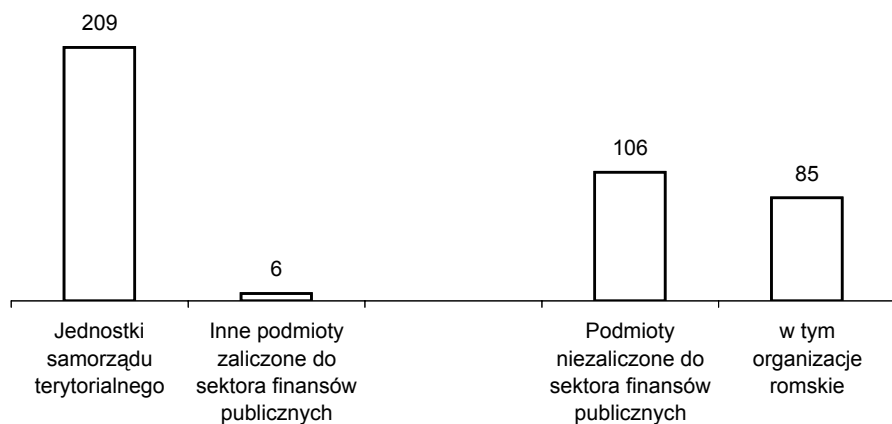
Wykres nr 9. Liczba zrealizowanych zadań

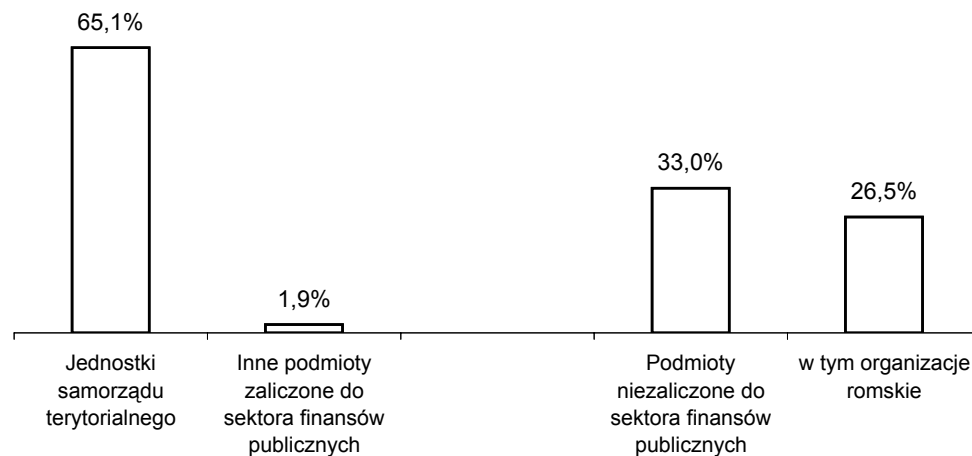
Wykres nr 10. Liczba zrealizowanych zadań (w %)

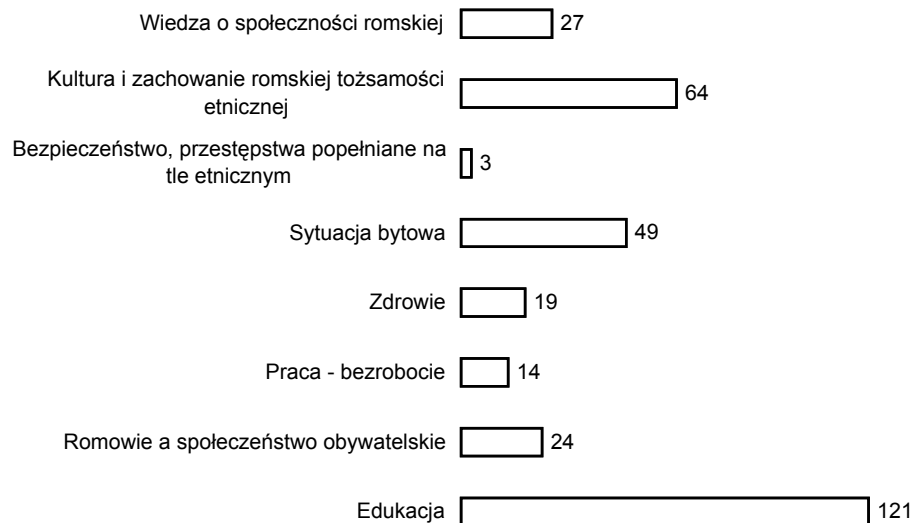
Wykres nr 11. Liczba uczestniczących podmiotów

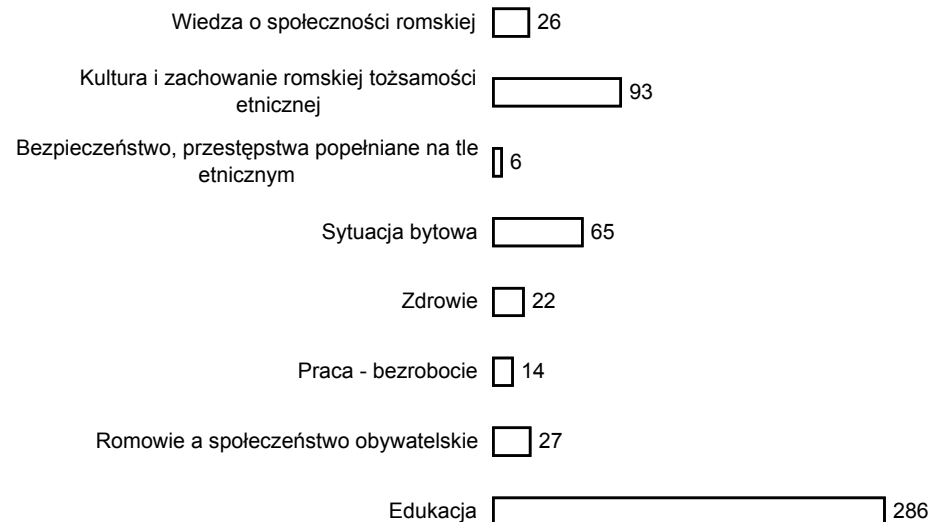
Wykres nr 12. Liczba uczestniczących podmiotów (w %)

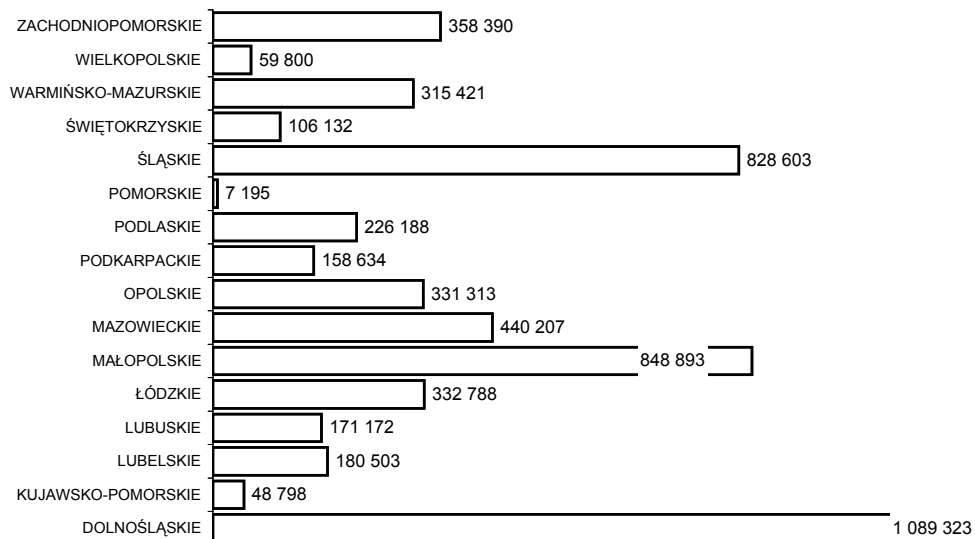
Wykres nr 13. Liczba uczestniczących podmiotów w poszczególnych dziedzinach

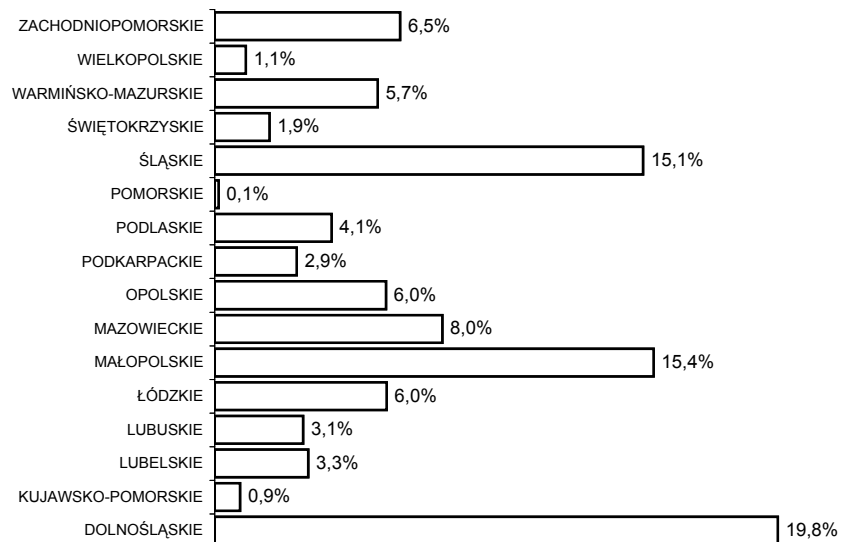
Wykres nr 14. Liczba zrealizowanych zadań w poszczególnych dziedzinach

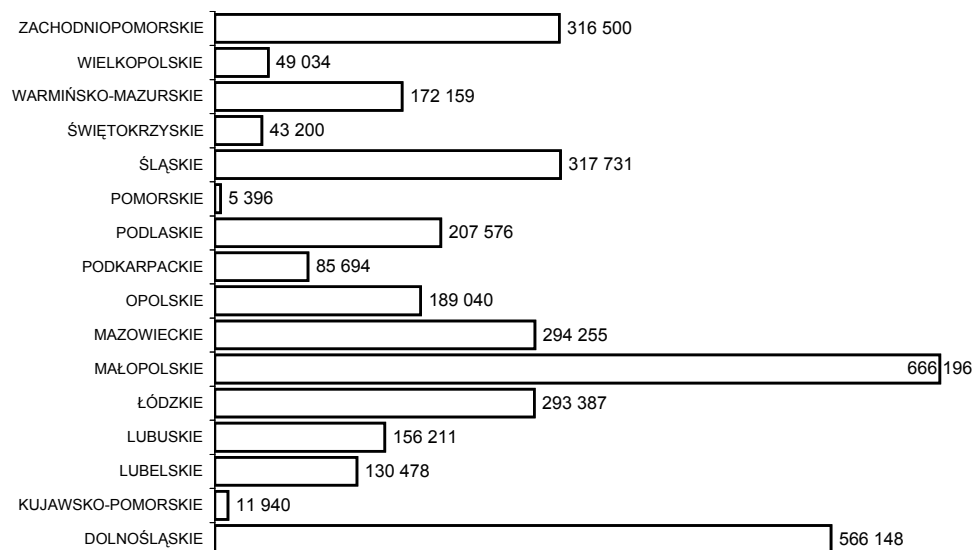
Wykres nr 15. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w zł)

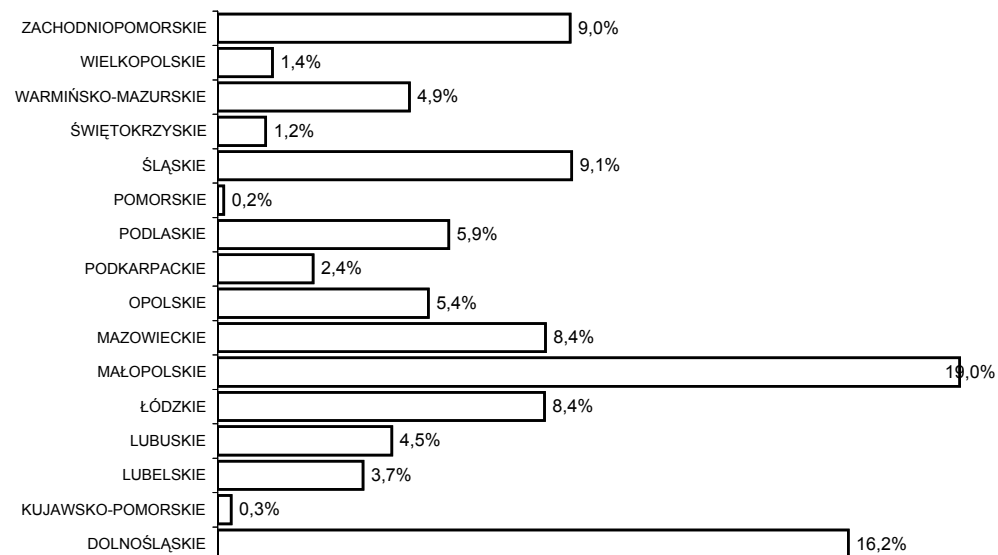
Wykres nr 16. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w %)

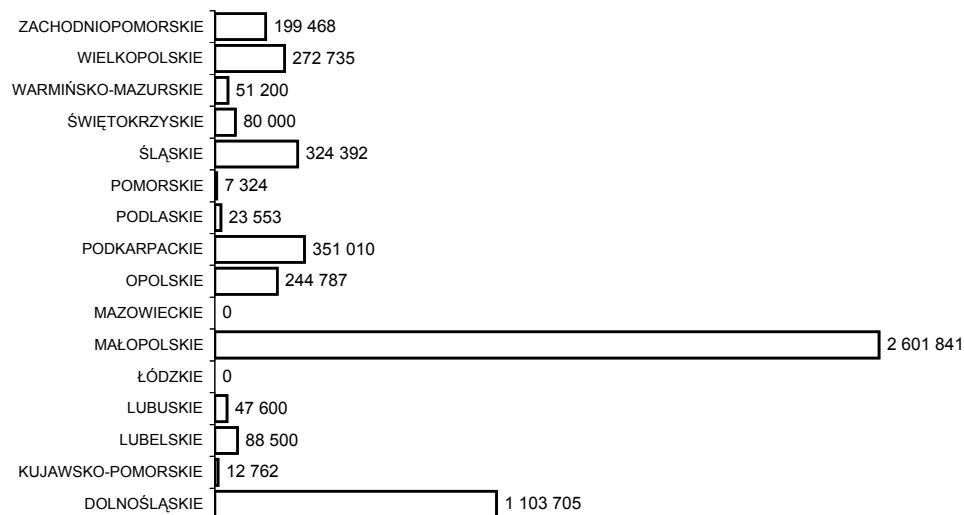
Wykres nr 17. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w zł)

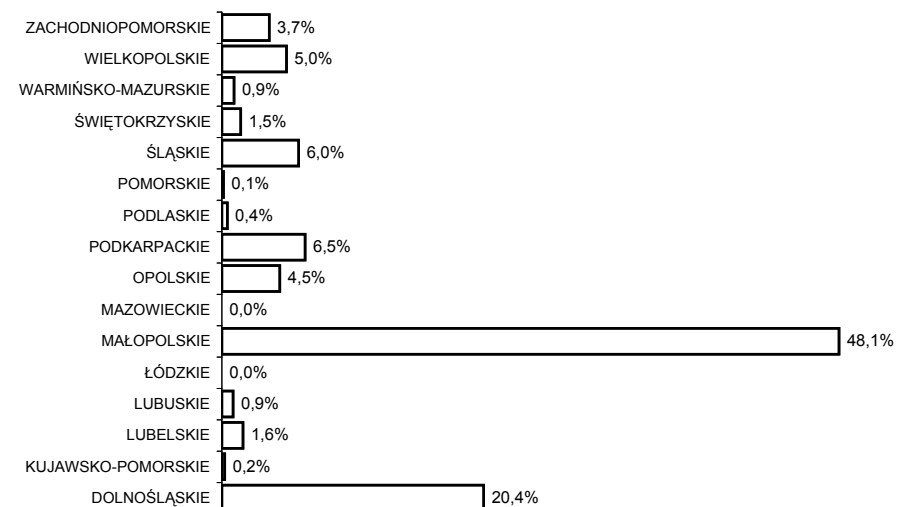
Wykres nr 18. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w %)

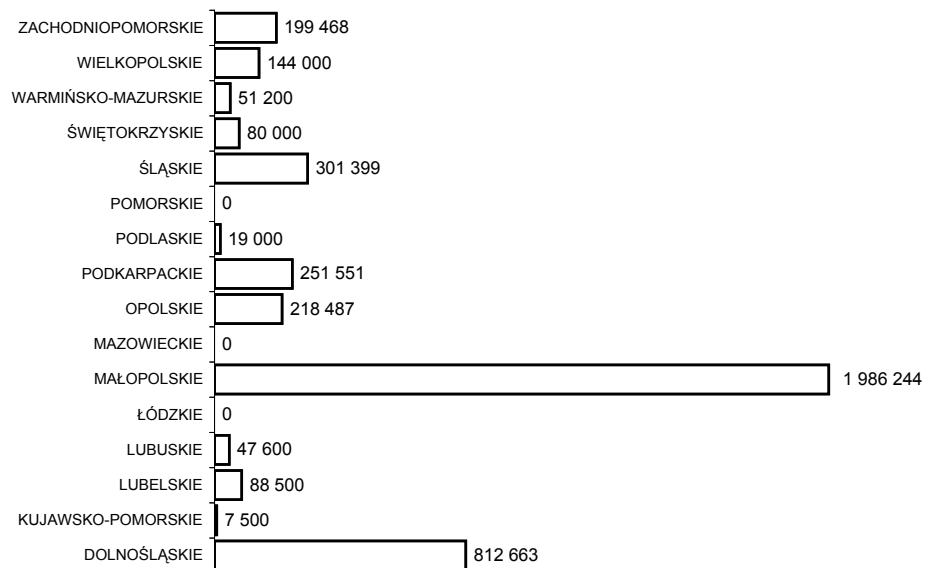
Wykres nr 19. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w zł)

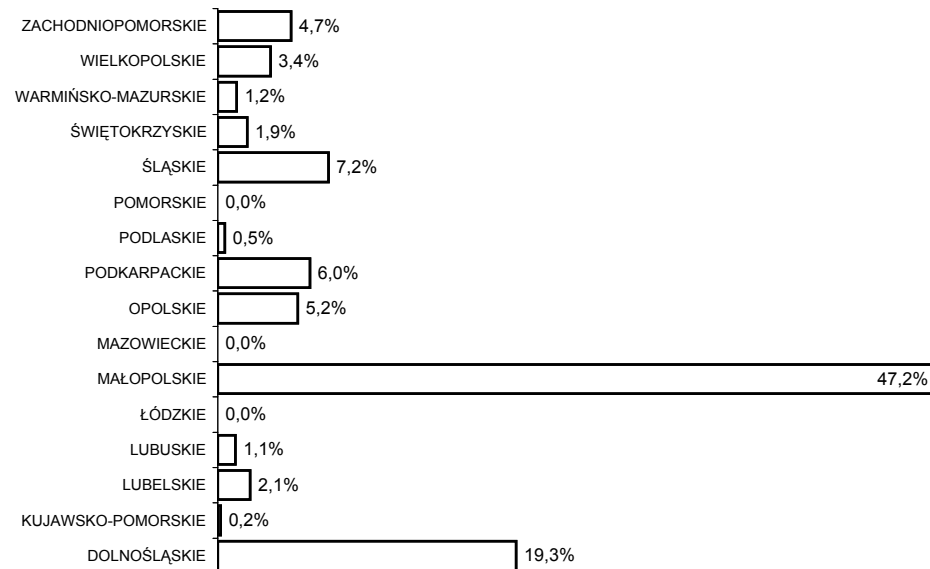
Wykres nr 20. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w %)

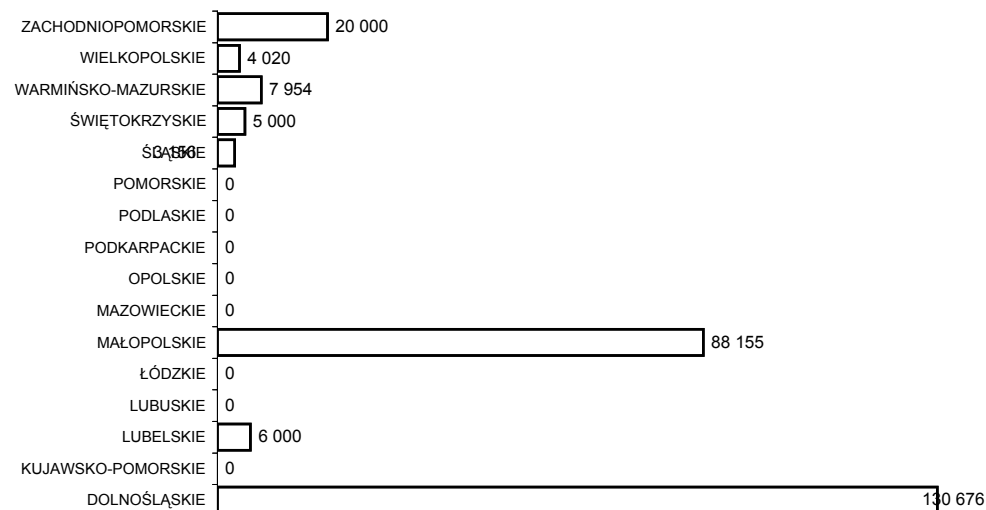
Wykres nr 21. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w zł)

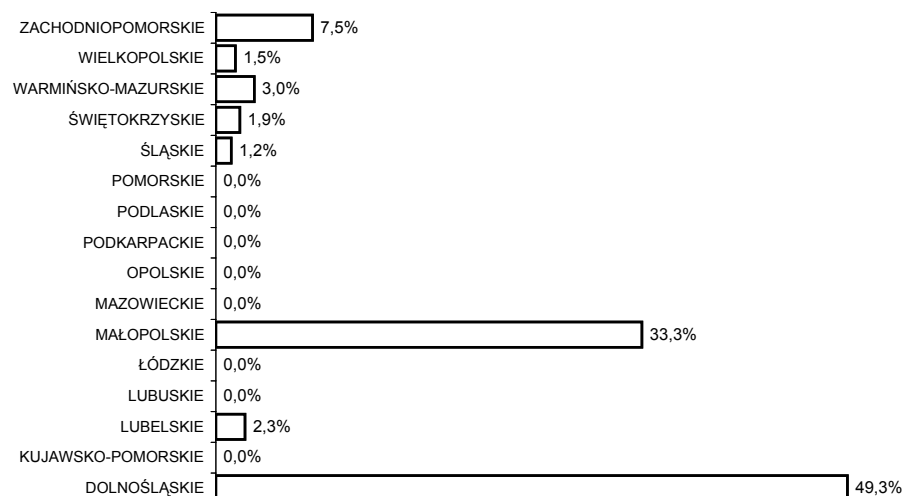
Wykres nr 22. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w %)

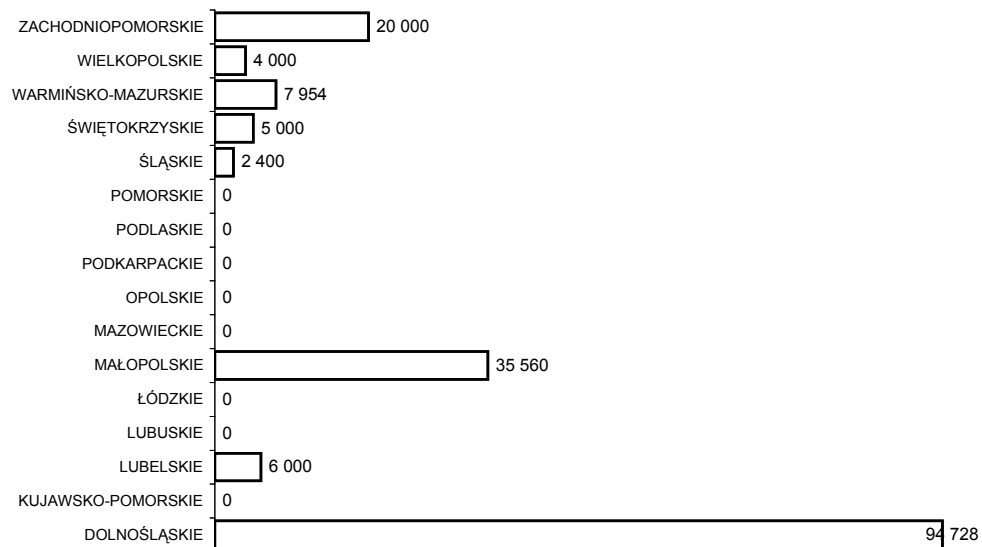
Wykres nr 23. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w zł)

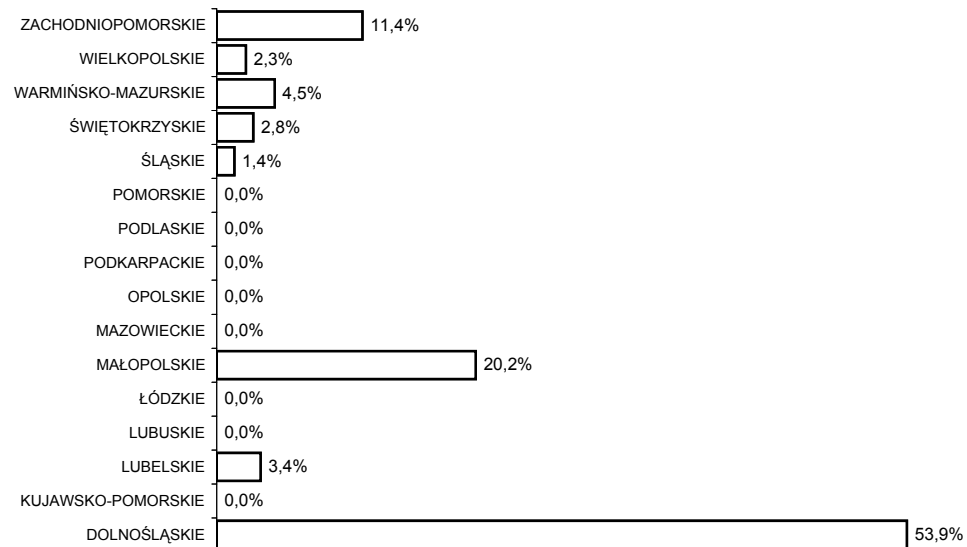
Wykres nr 24. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w %)

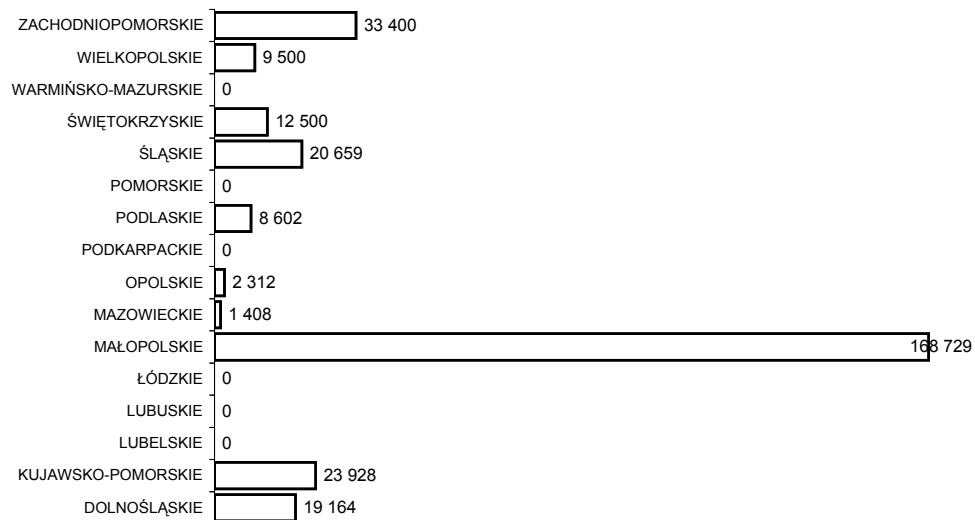
Wykres nr 25. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w zł)

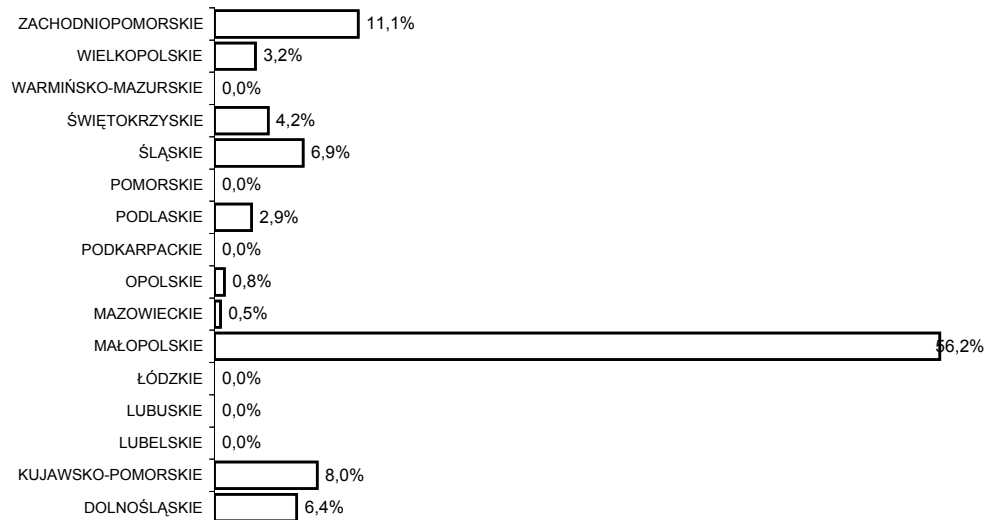
Wykres nr 26. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w %)

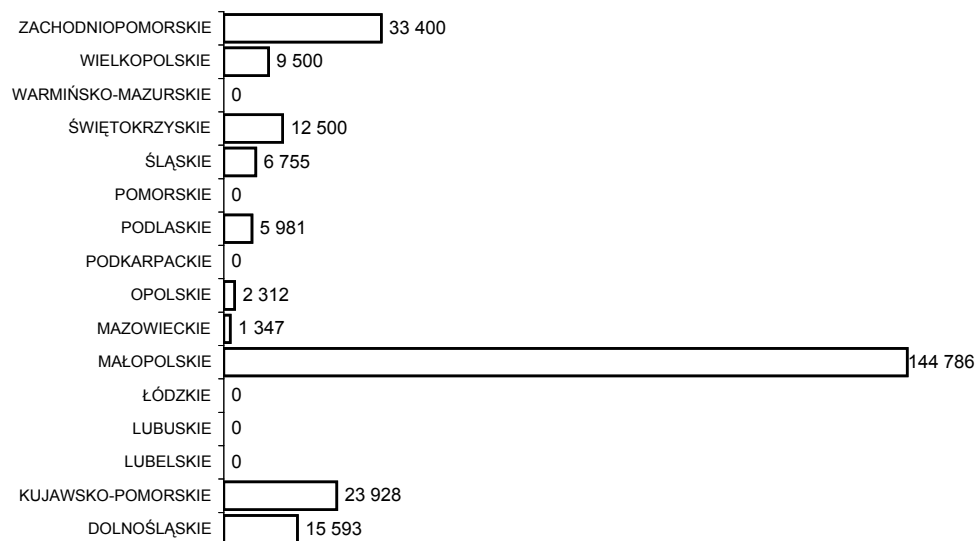
Wykres nr 27. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w zł)

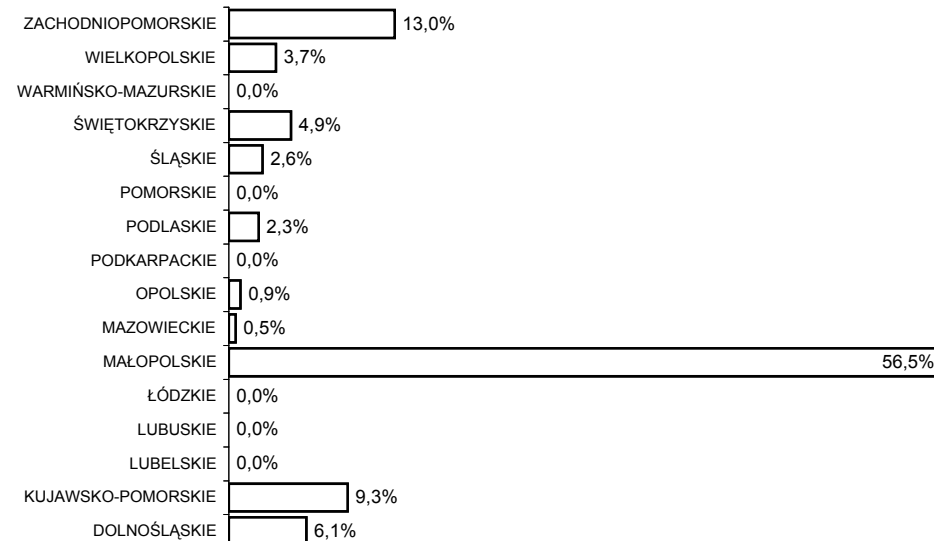
Wykres nr 28. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w %)

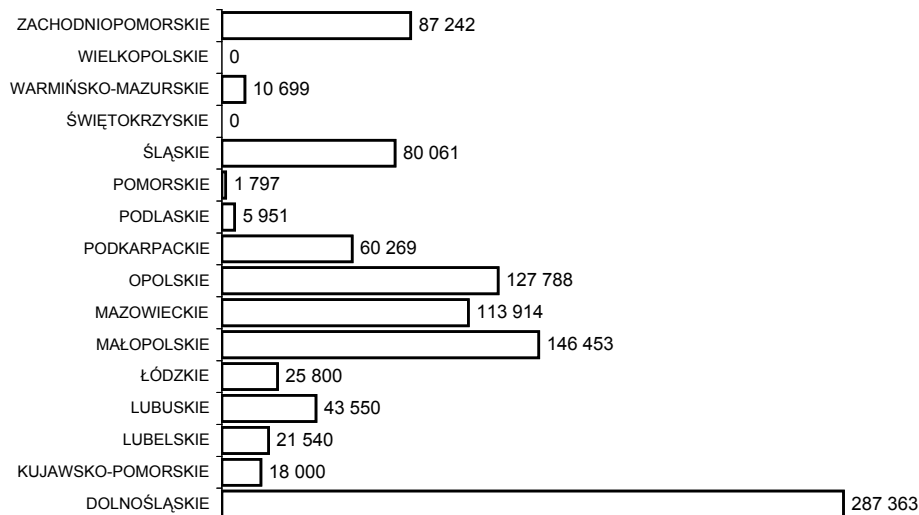
Wykres nr 29. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w zł)

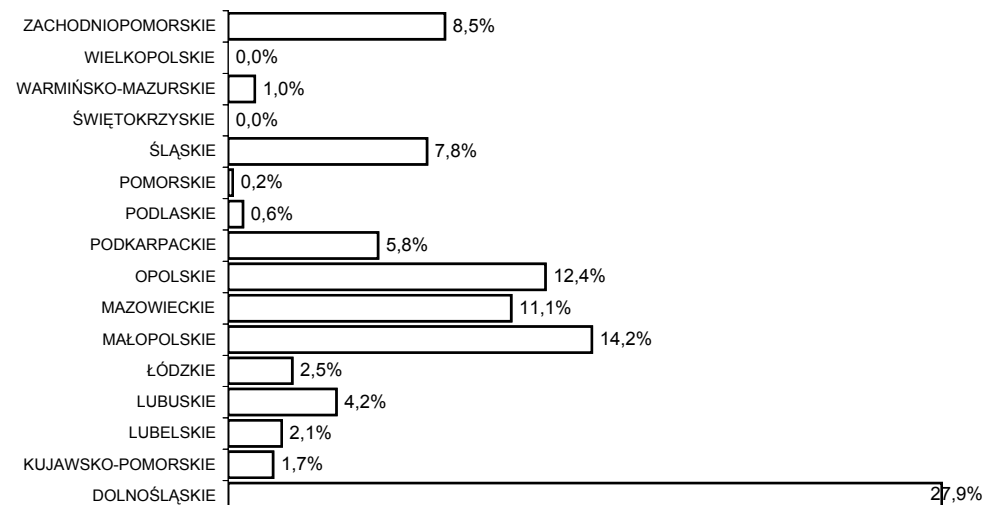
Wykres nr 30. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w %)

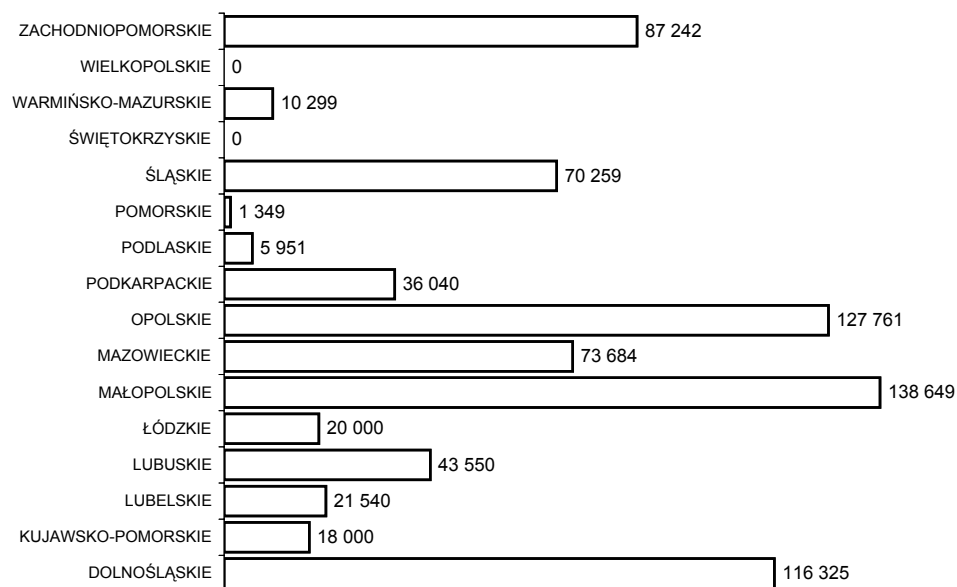
Wykres nr 31. Wysokość całości wykorzystanych środków w dziedzinie Kultura zachowanie rromskiej tożsamości etnicznej w poszczególnych województwach (w zł)

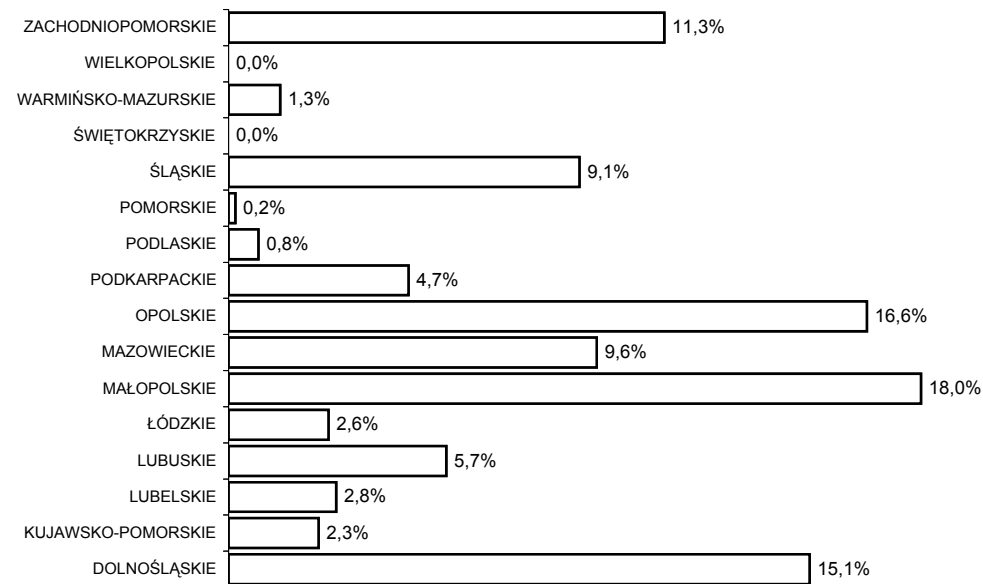
Wykres nr 32. Wysokość całości wykorzystanych środków w dziedzinie Kultura zachowanie rromskiej tożsamości etnicznej w poszczególnych województwach (w %)

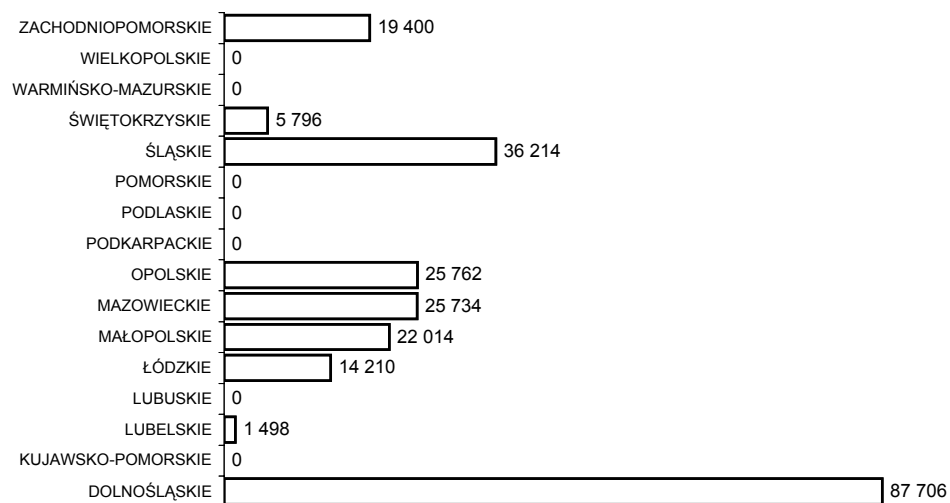
Wykres nr 33. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości w poszczególnych województwach (w zł)

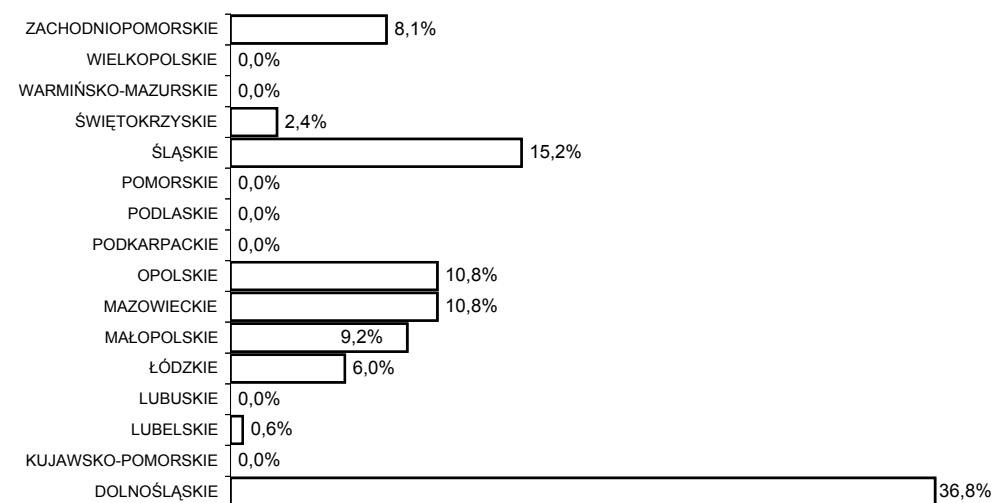
Wykres nr 34. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości w poszczególnych województwach (w %)

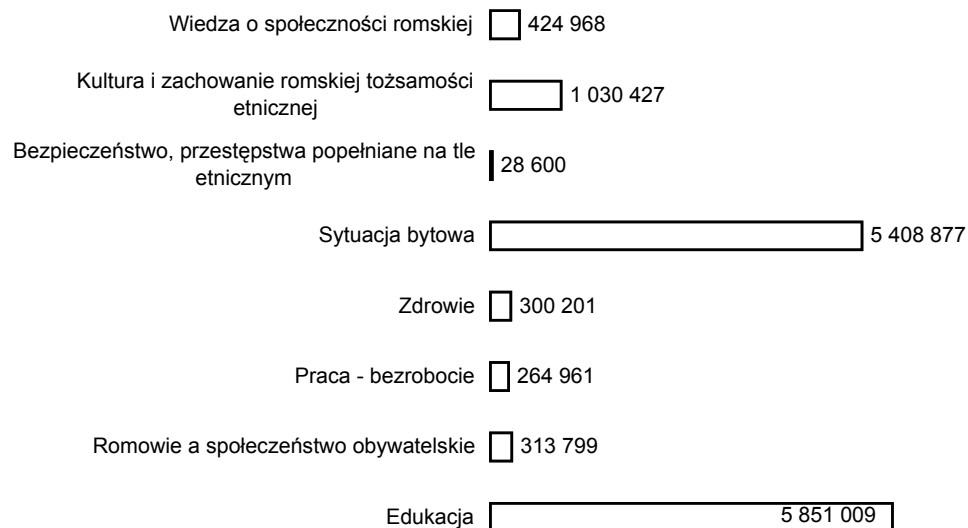
Wykres nr 35. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Romowie i społeczeństwo obywatelskie w poszczególnych województwach (w zł)

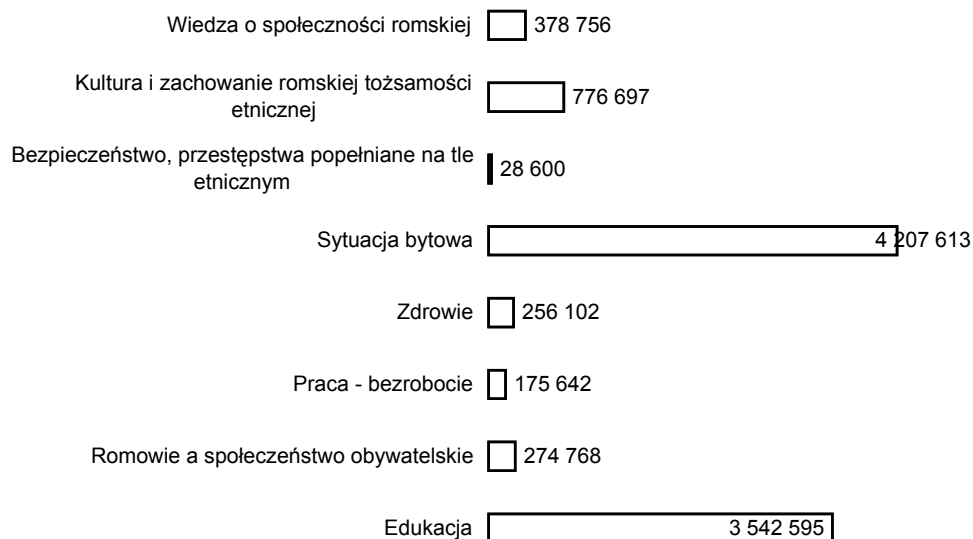
Wykres nr 36. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Romowie i społeczeństwo obywatelskie w poszczególnych województwach (w %)

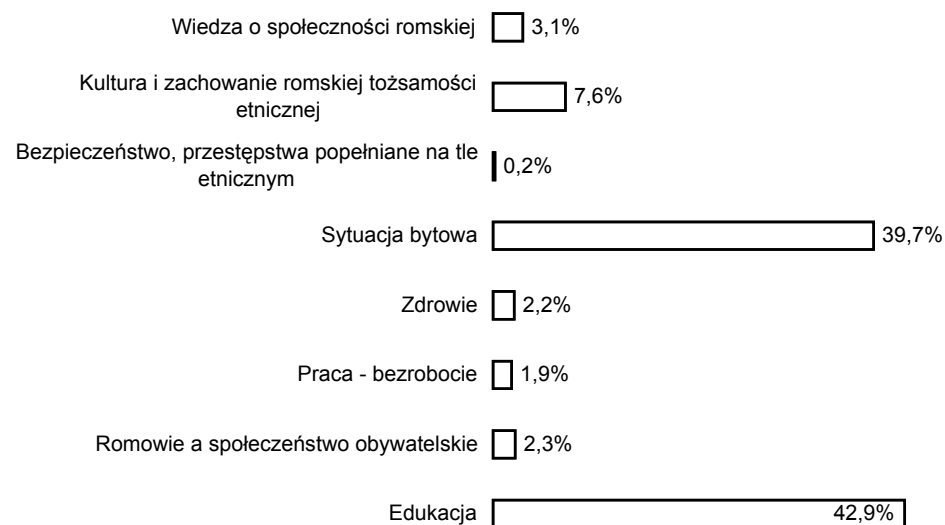
Wykres nr 37. Wysokość całości wykorzystanych środków w podziale na poszczególne dziedziny (w zł)

Wykres nr 39. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w podziale na poszczególne dziedziny (w zł)

Wykres nr 38. Wysokość całości wykorzystanych środków w podziale na poszczególne dziedziny (w %)

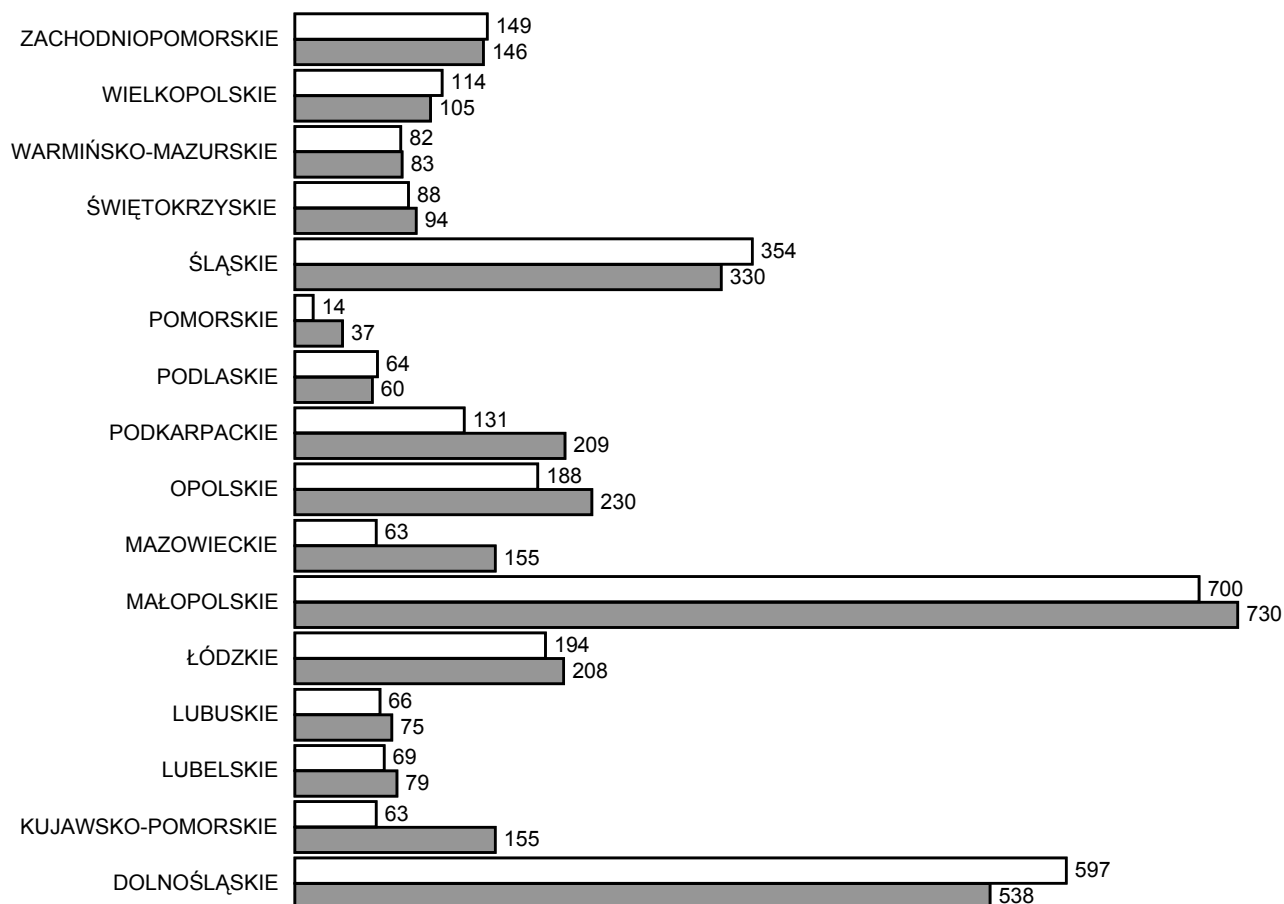

Wykres nr 40. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w podziale na poszczególne dziedziny (w %)

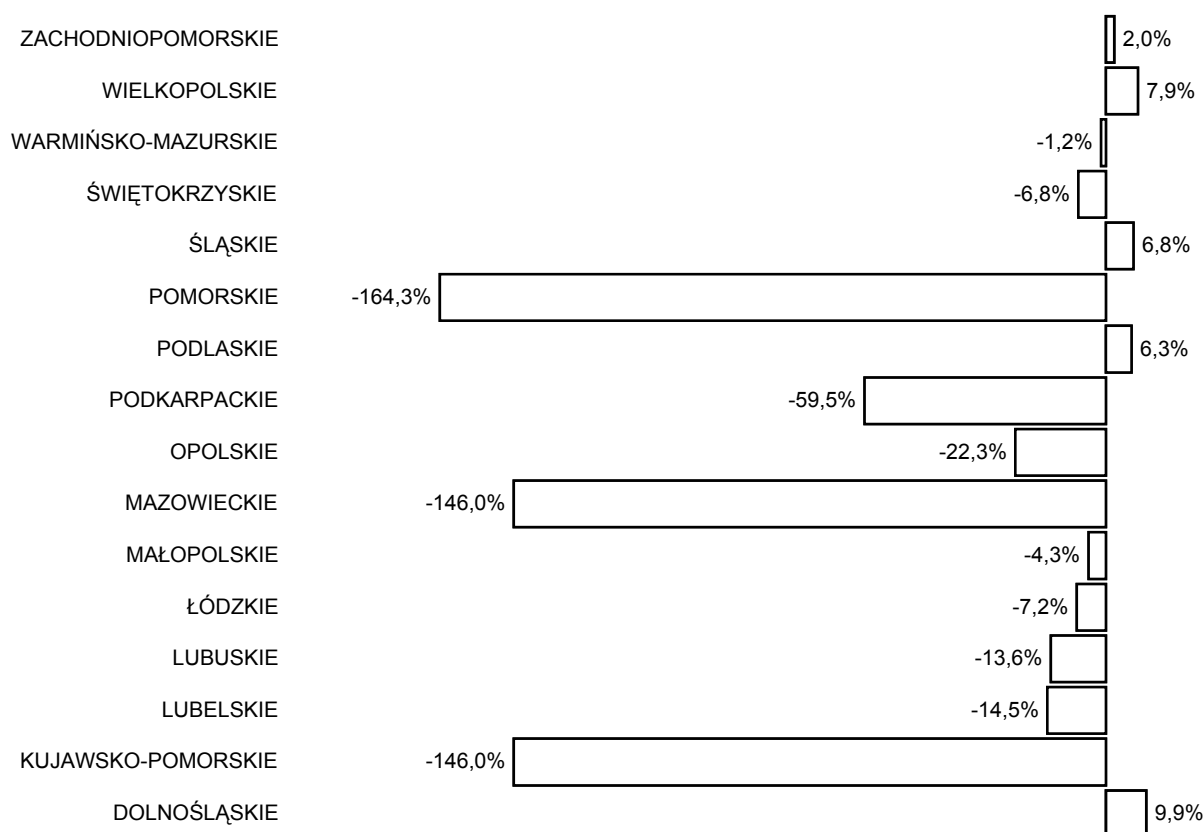

□ 2006/2007
 ■ 2005/2006

Wykres nr 41. Liczba dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

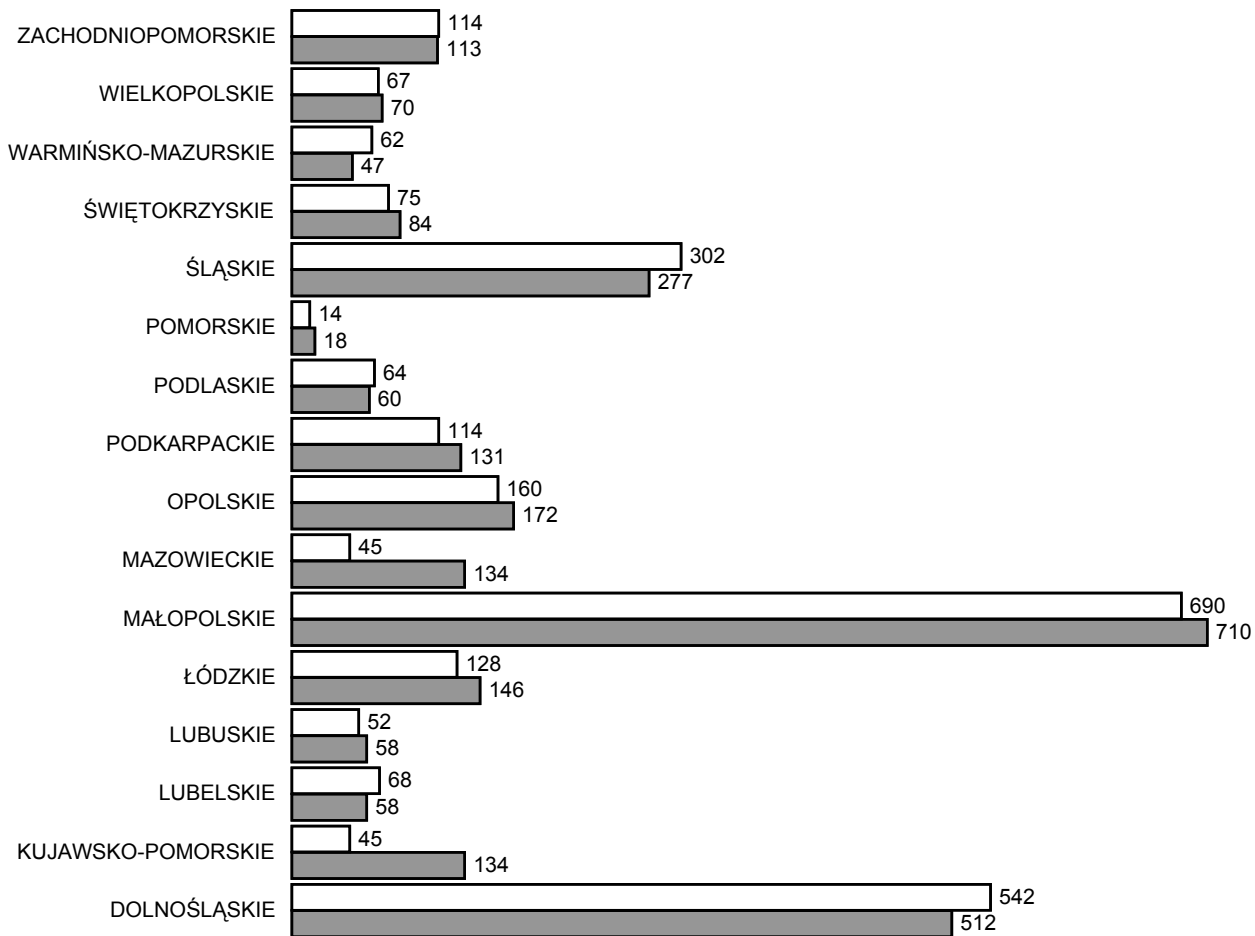

Wykres nr 42. Zmiany liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

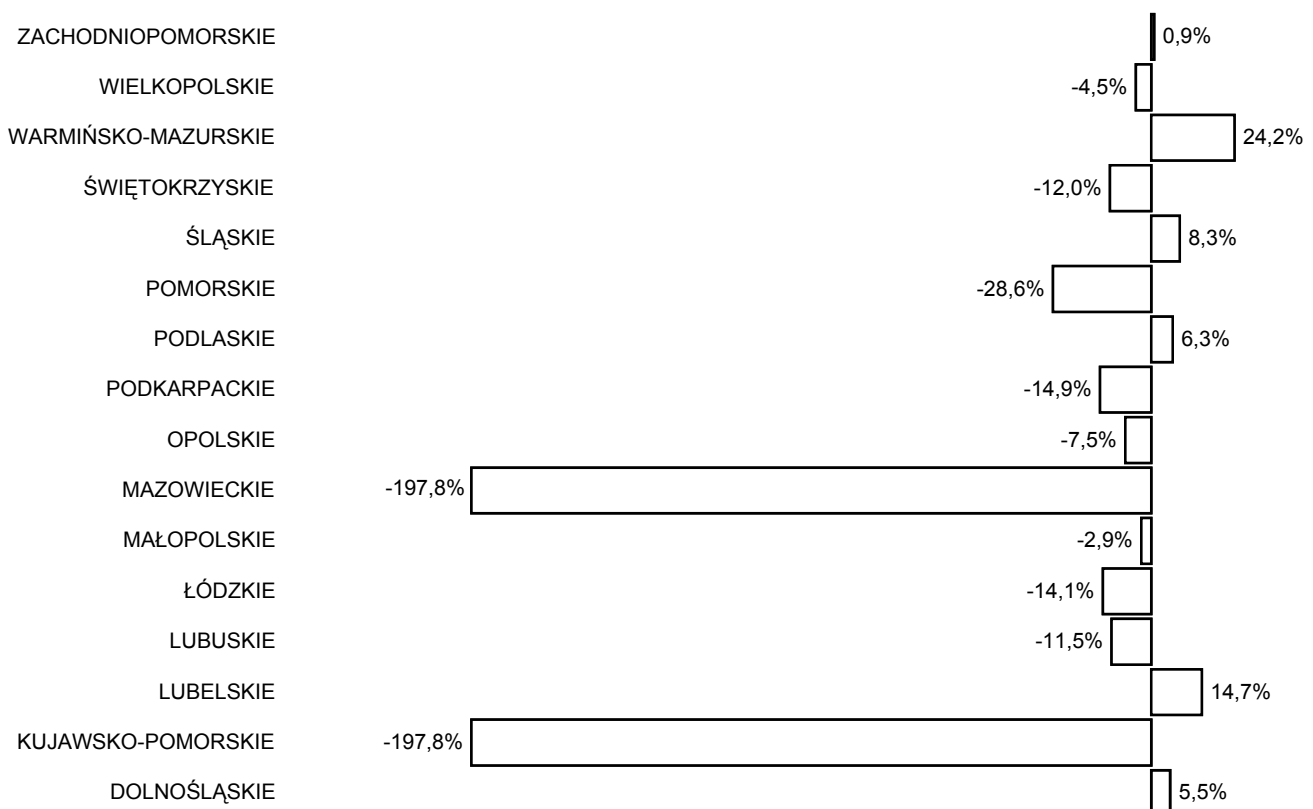

□ 2006/2007
 ■ 2005/2006

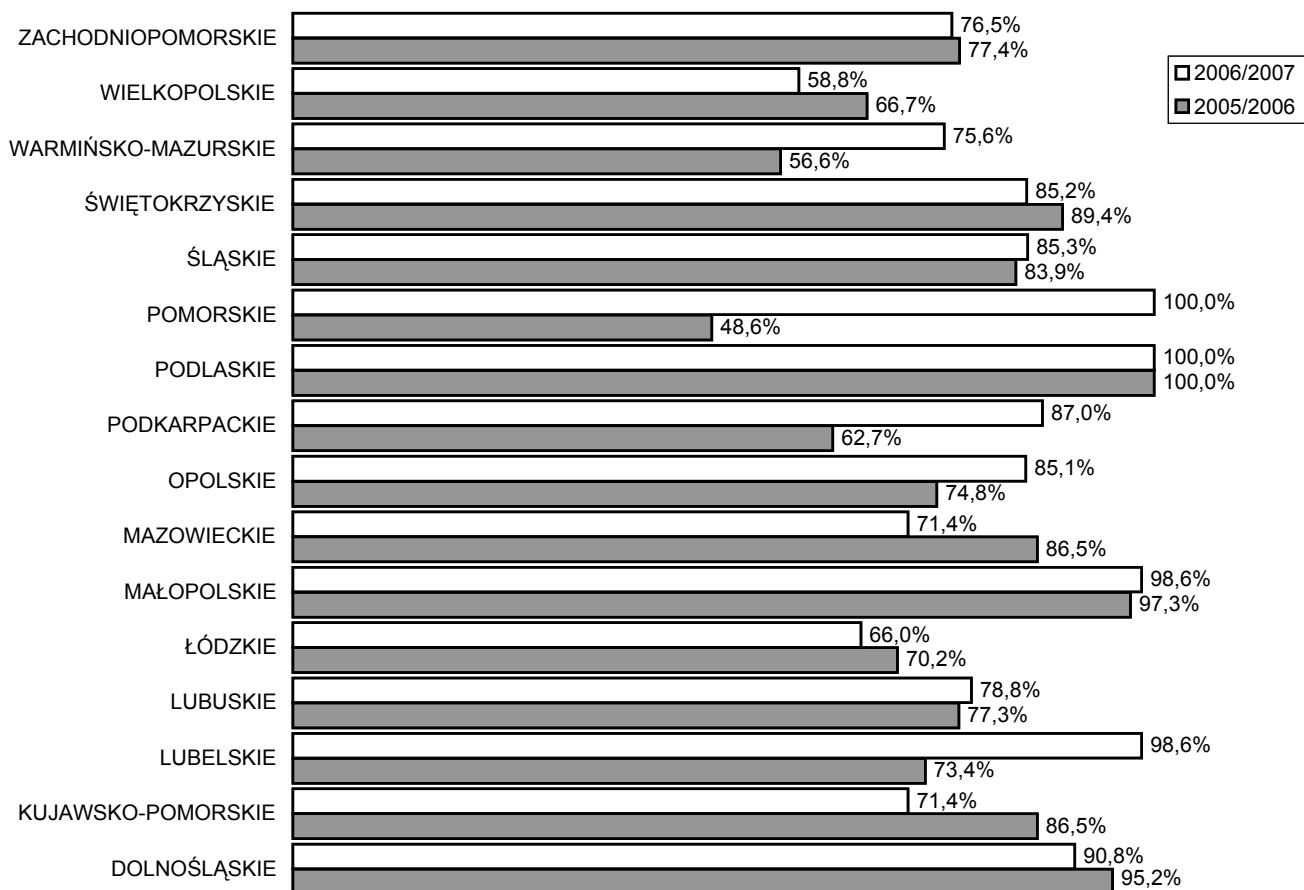
Wykres nr 43. Liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

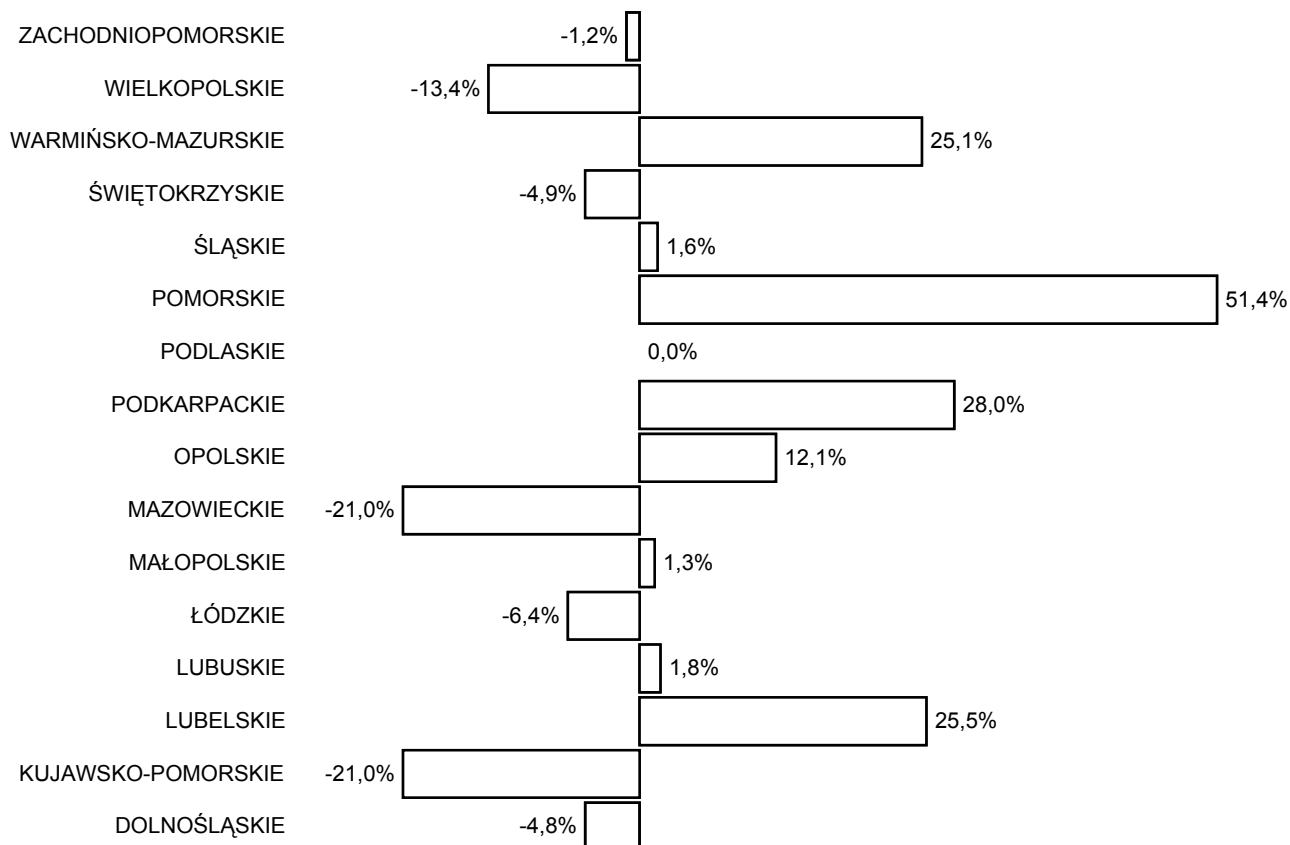
Wykres nr 44. Zmiany liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

Wykres nr 45. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

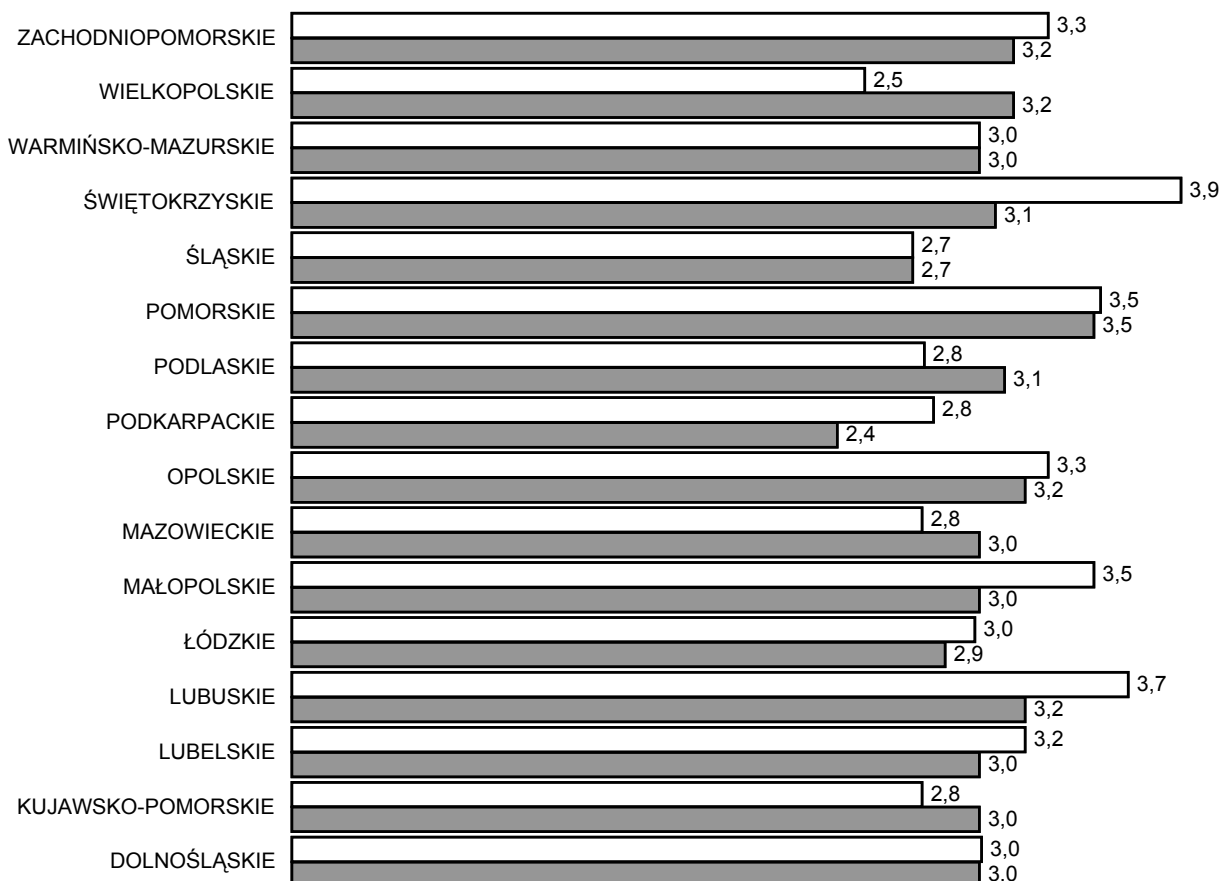

Wykres nr 46. Zmiany wskaźnika (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym) w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

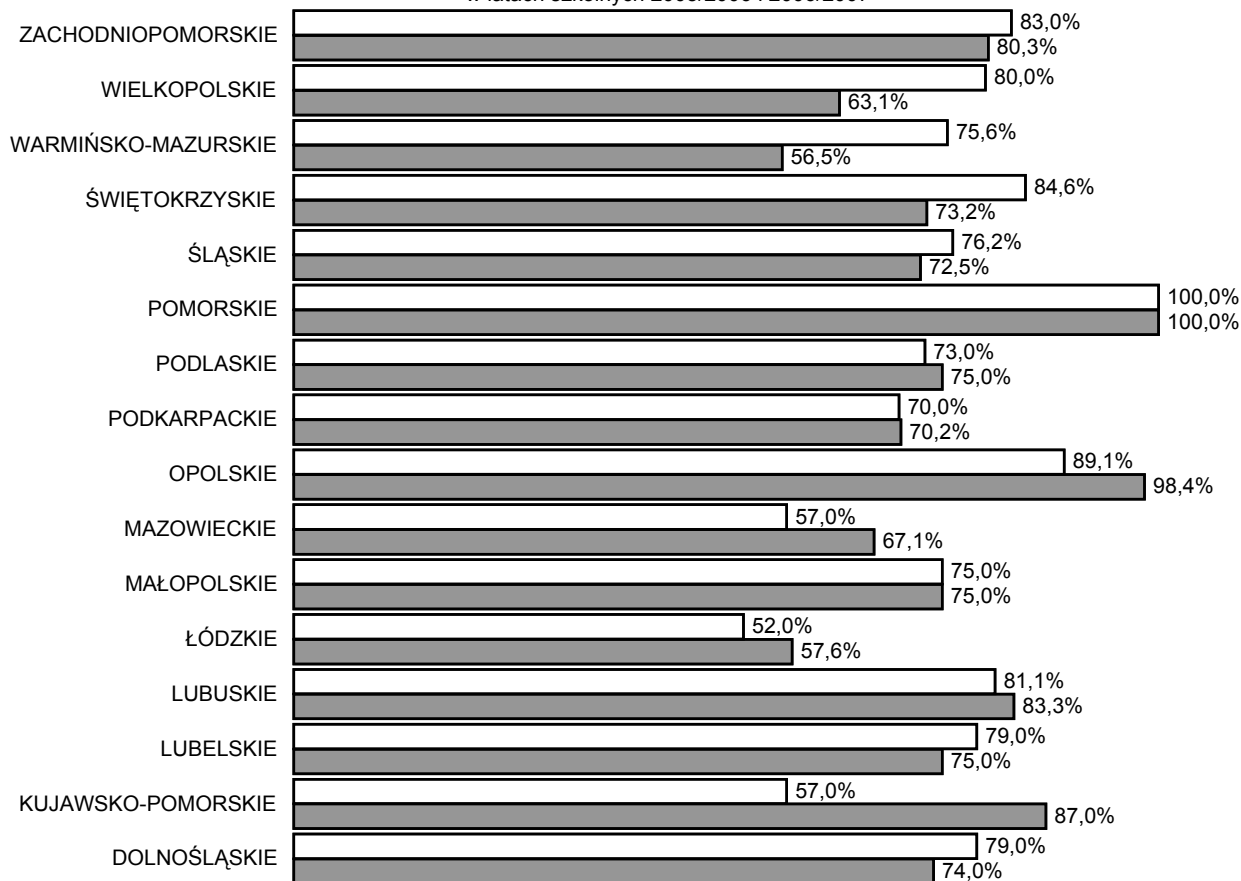
□ 2006/2007
 ■ 2005/2006

Wykres nr 47. Średnia ocen uczniów romskich
 w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

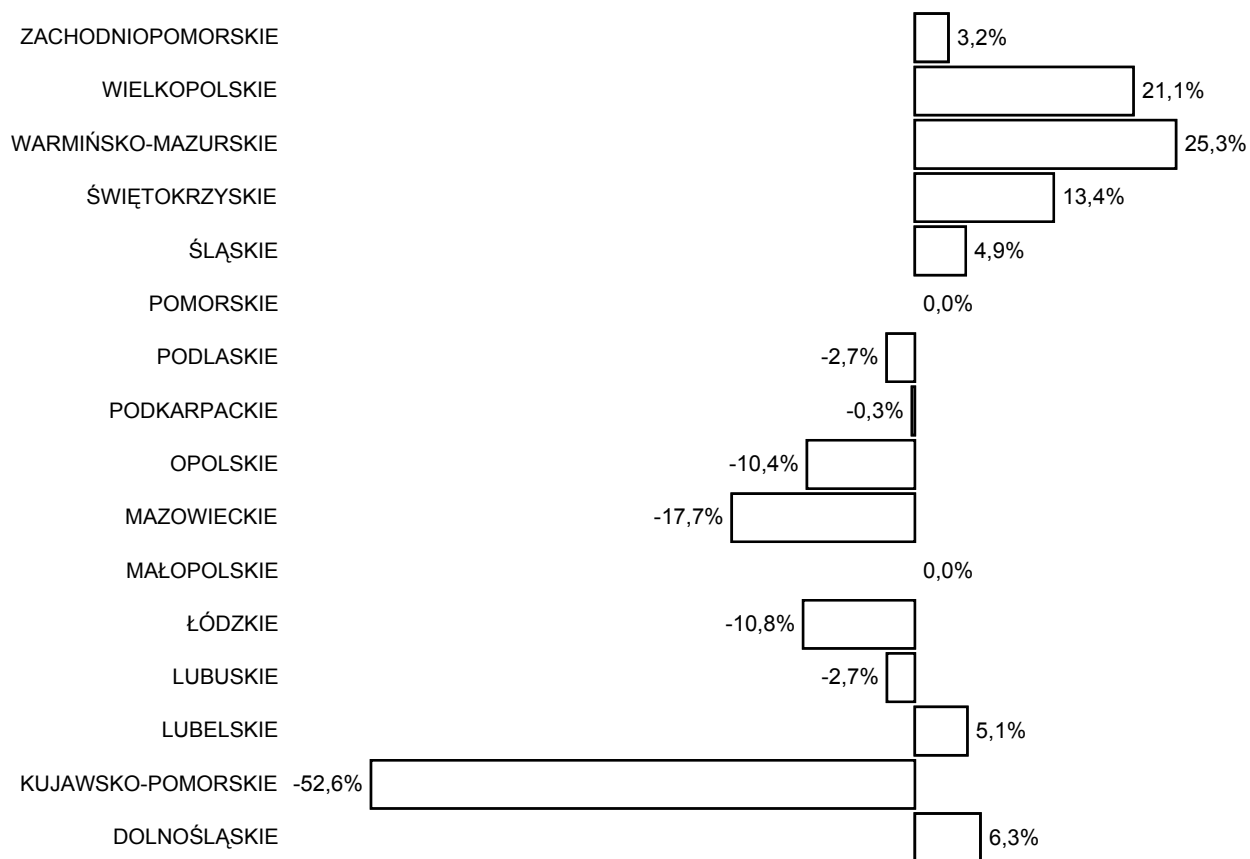

□ 2006/2007
 ■ 2005/2006

Wykres nr 48. Frekwencja wśród dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny
 w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

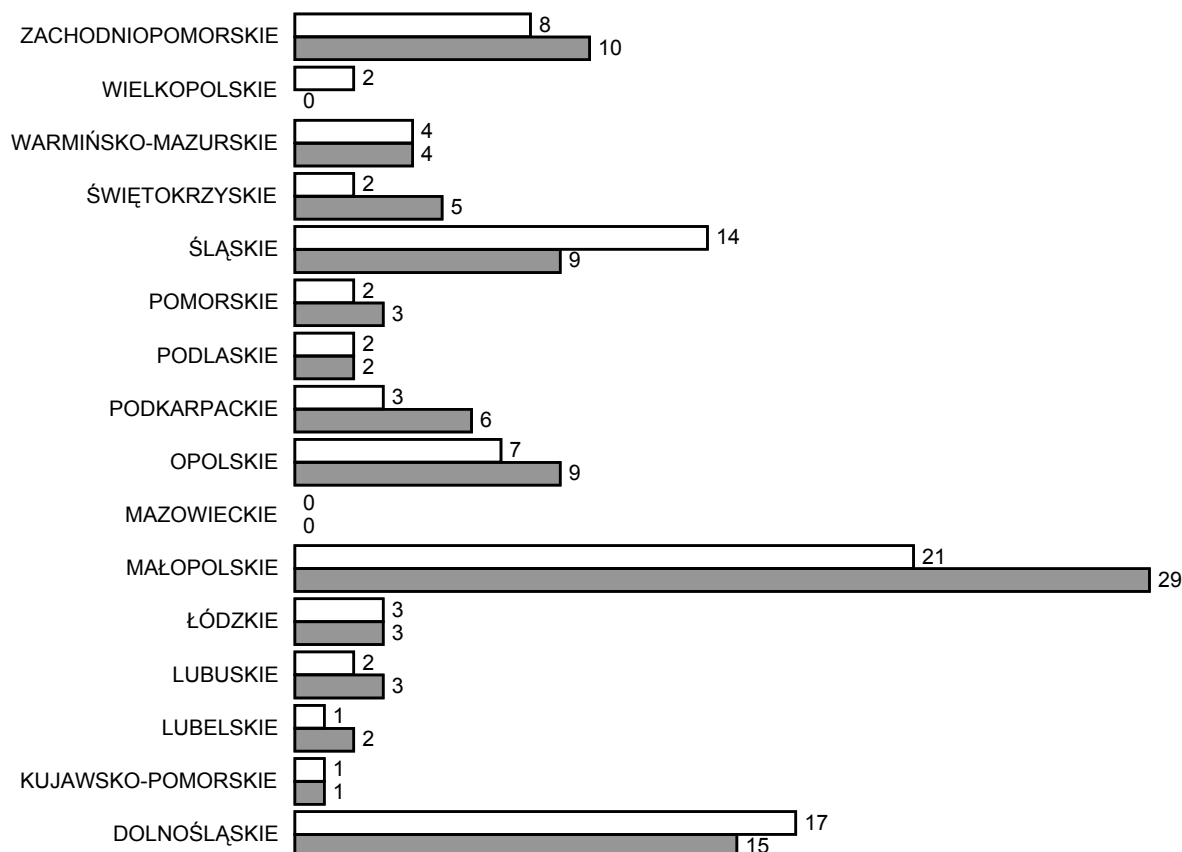

Wykres nr 49. Zmiany frekwencji wśród dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

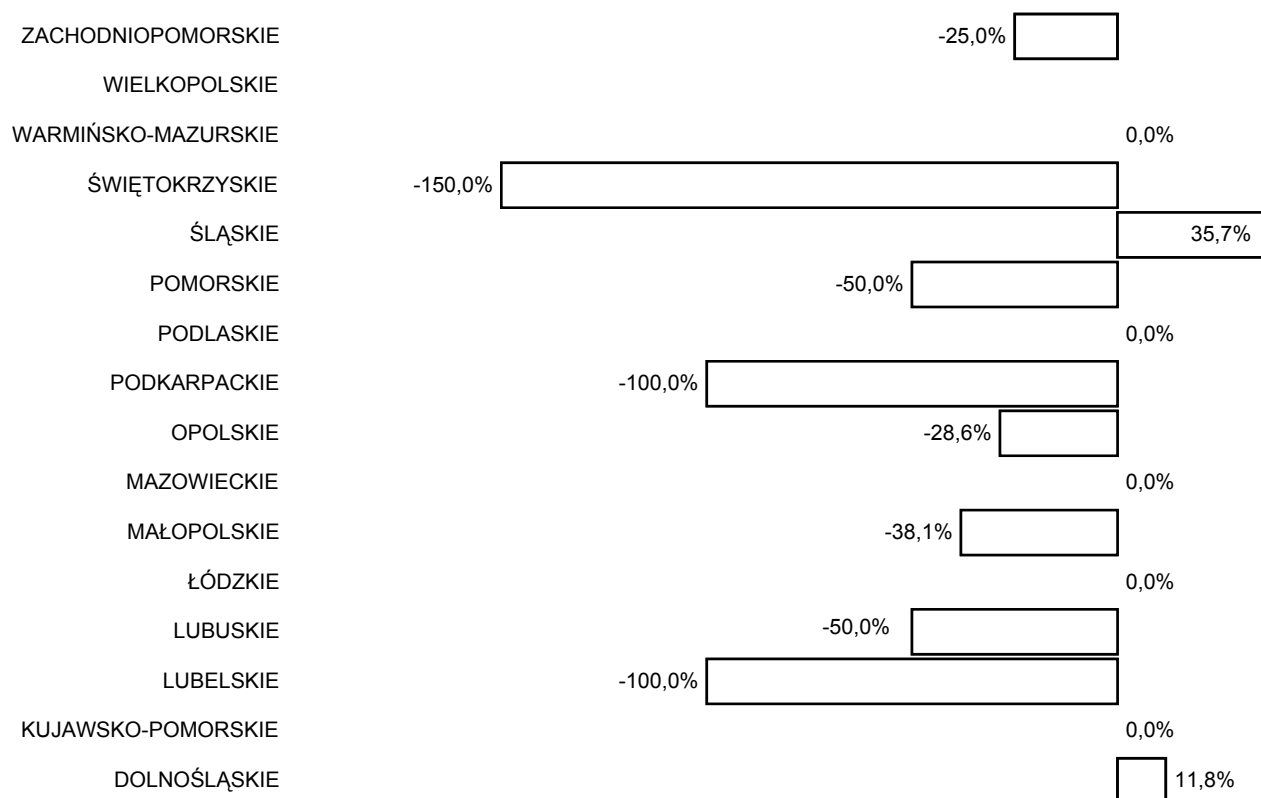

□ 2006/2007
■ 2005/2006

Wykres nr 50. Liczba zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

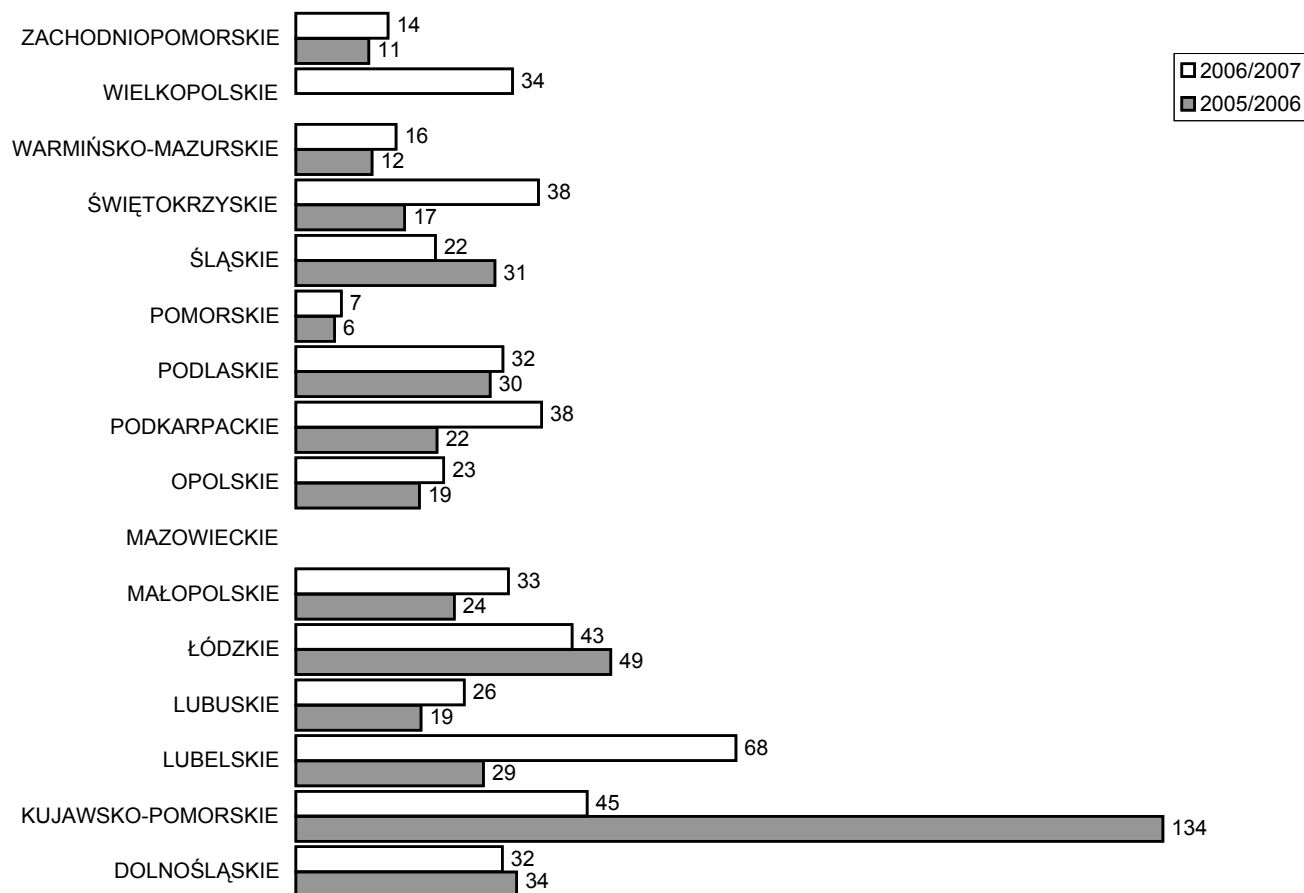

Wykres nr 51. Zmiany liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

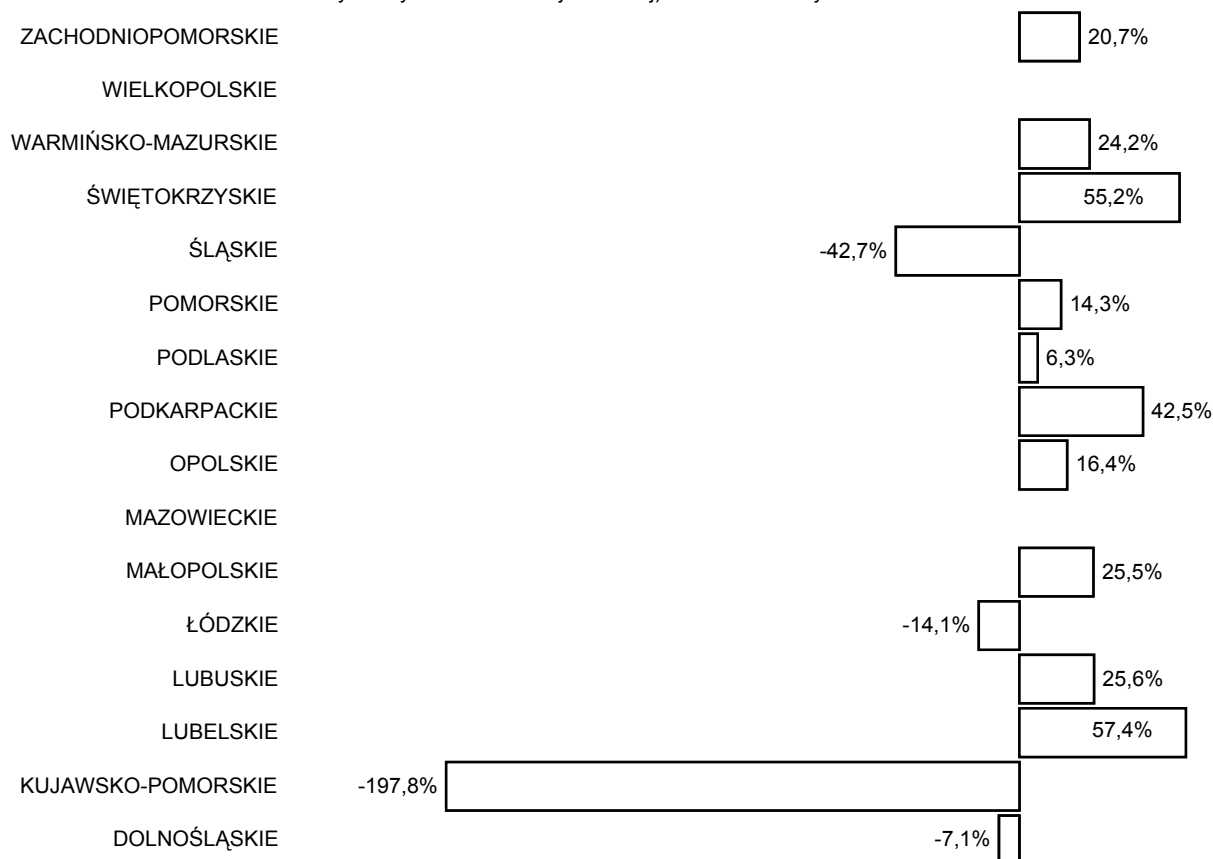
UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza, że w tych województwach, w roku szkolnym 2005/2006 lub 2006/2007 nie byli zatrudnieni asystenci edukacji romskiej.

Wykres nr 52. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

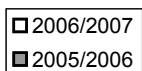

UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza, że w tych województwach, w roku szkolnym 2005/2006 lub 2006/2007 nie byli zatrudnieni asystenci edukacji romskiej.

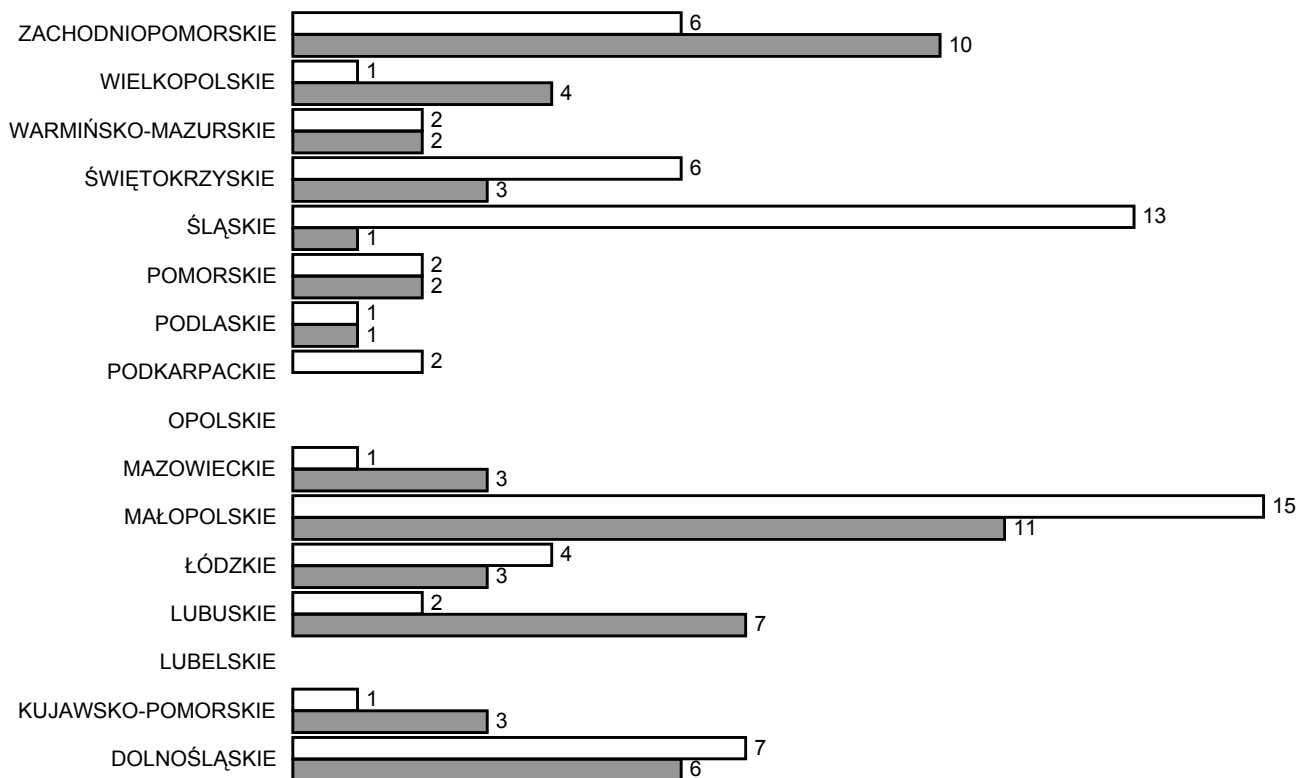
Wykres nr 53. Zmiany wskaźnika (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej) w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza, że w tych województwach, w roku szkolnym 2005/2006 lub 2006/2007 nie byli zatrudnieni asystenci edukacji romskiej.

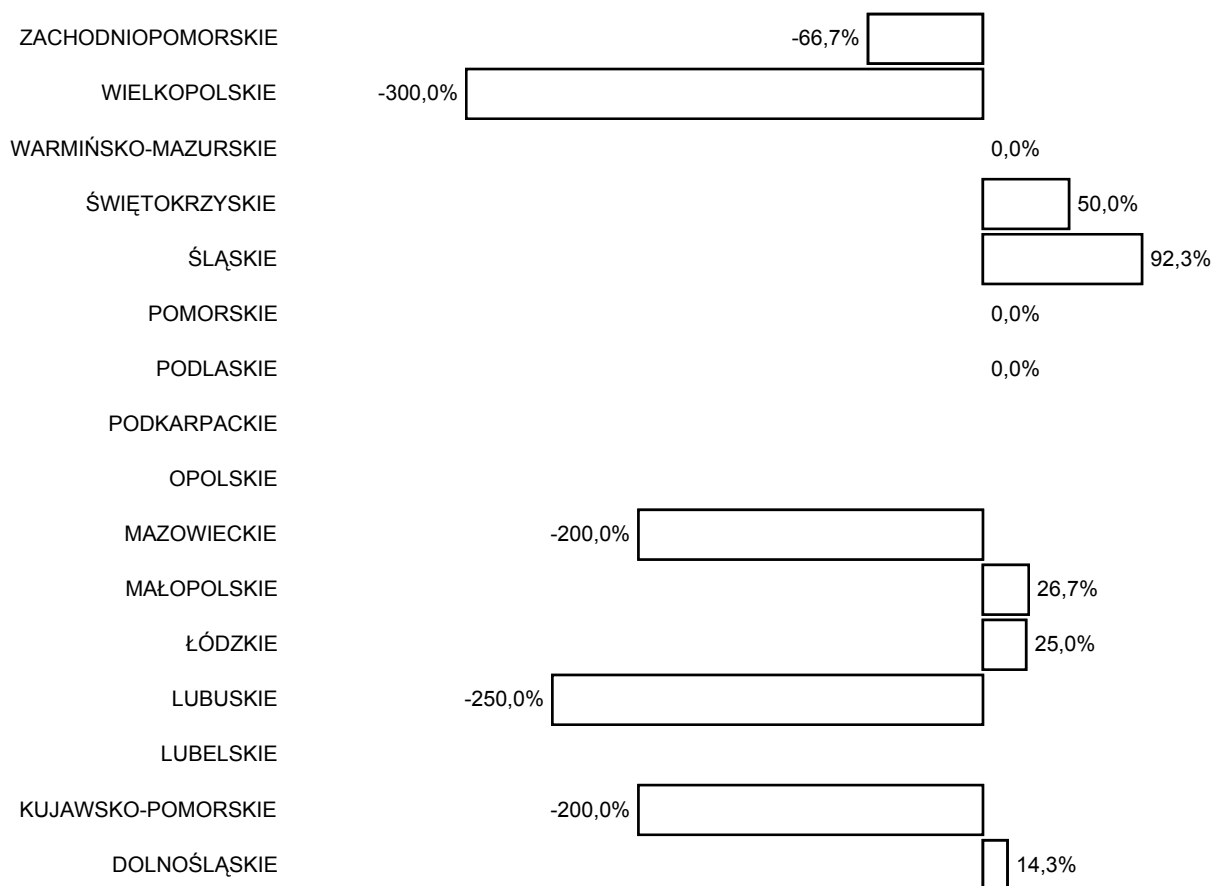

Wykres nr 54. Liczba zatrudnionych nauczycieli wspomagających w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

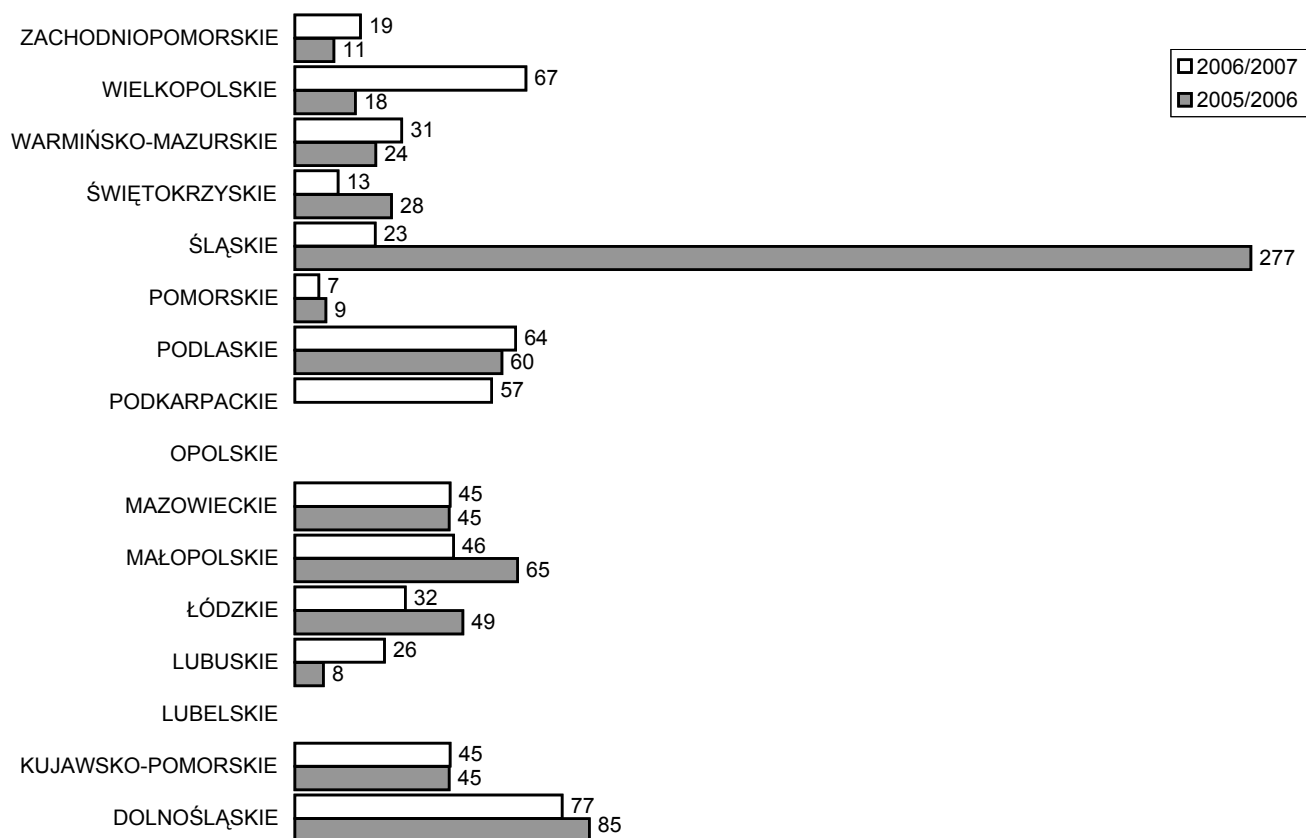
UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza, że w tych województwach, w roku szkolnym 2005/2006 lub 2006/2007 nie byli zatrudnieni nauczyciele wspomagający.

Wykres nr 55. Zmiany liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

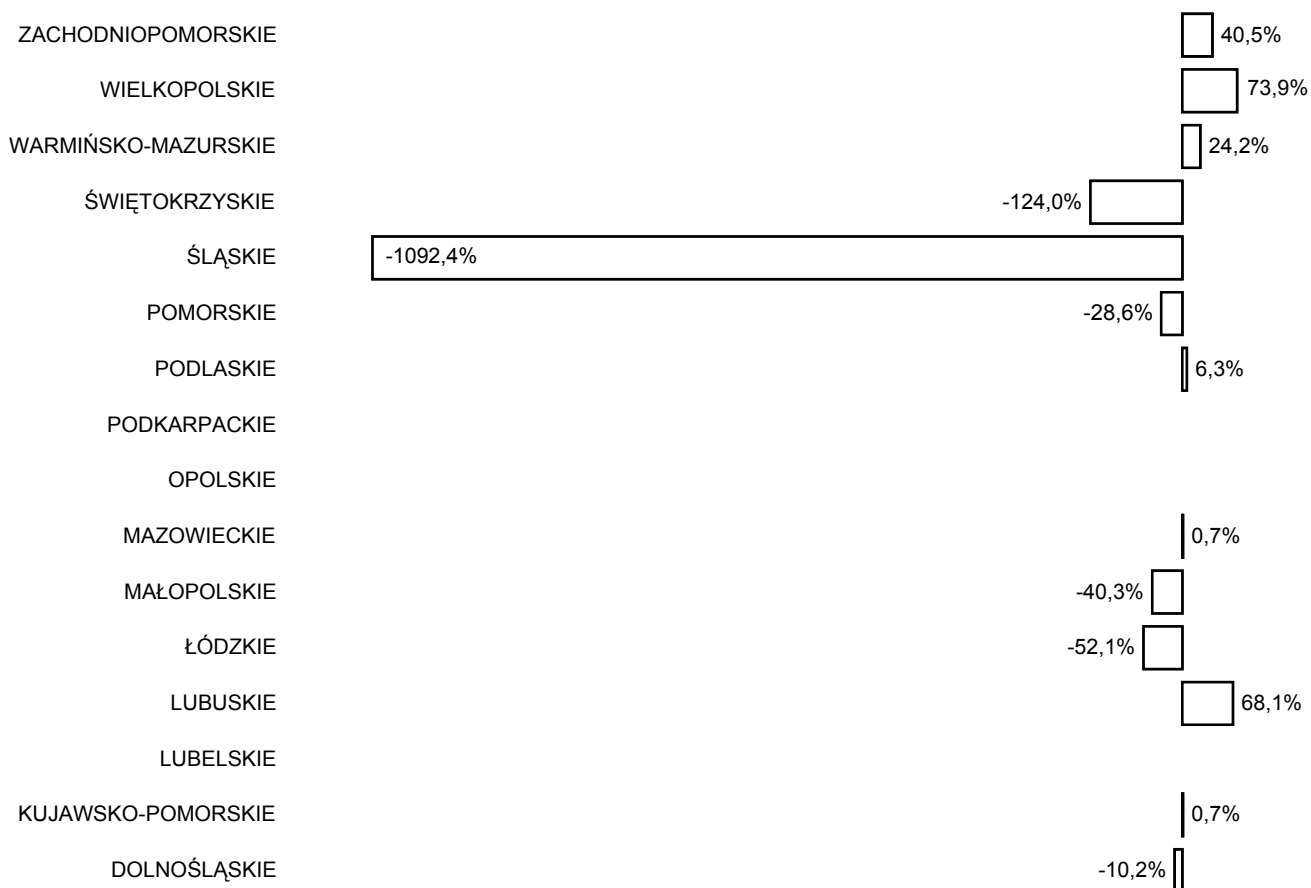
UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza, że w tych województwach, w roku szkolnym 2005/2006 lub 2006/2007 nie byli zatrudnieni nauczyciele wspomagający.

Wykres nr 56. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

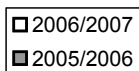

UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza, że w tych województwach, w roku szkolnym 2005/2006 lub 2006/2007 nie byli zatrudnieni nauczyciele wspomagający.

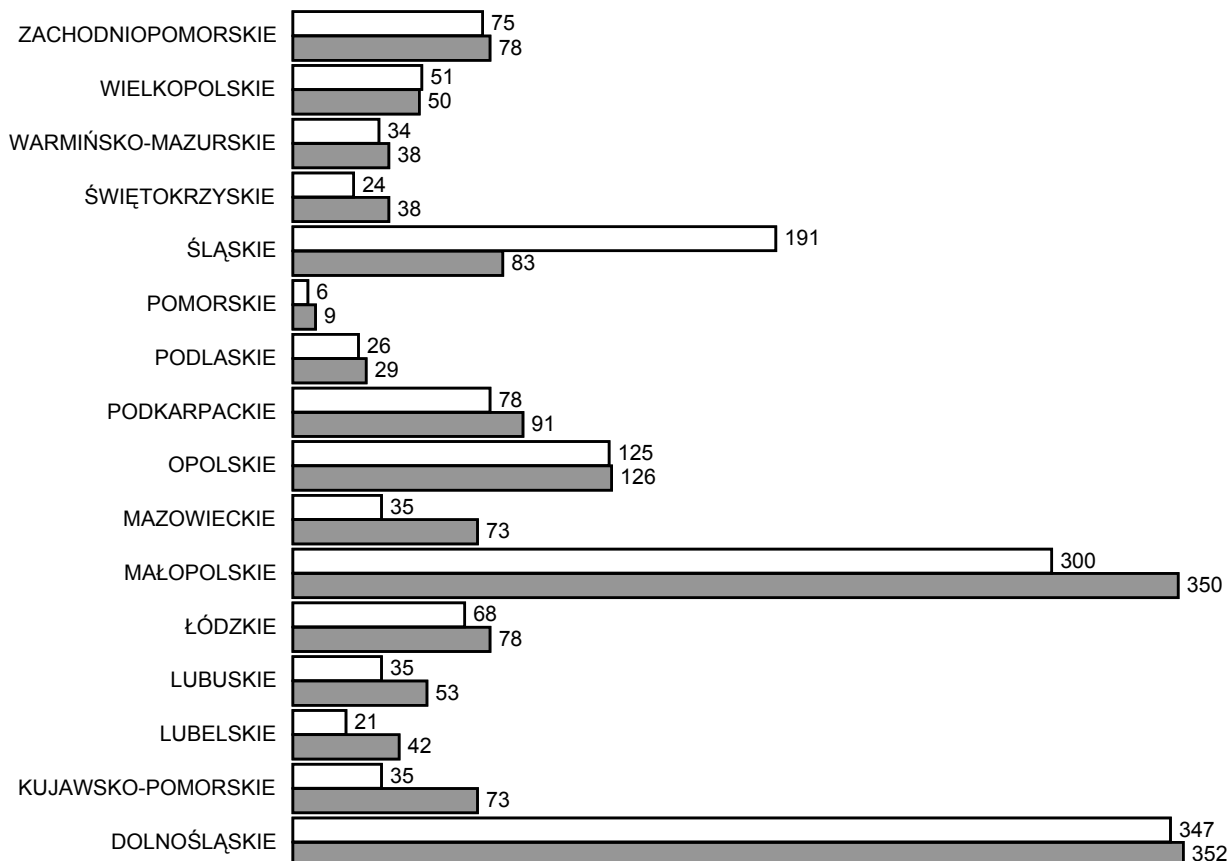
Wykres nr 57. Zmiany wskaźnika (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających) w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

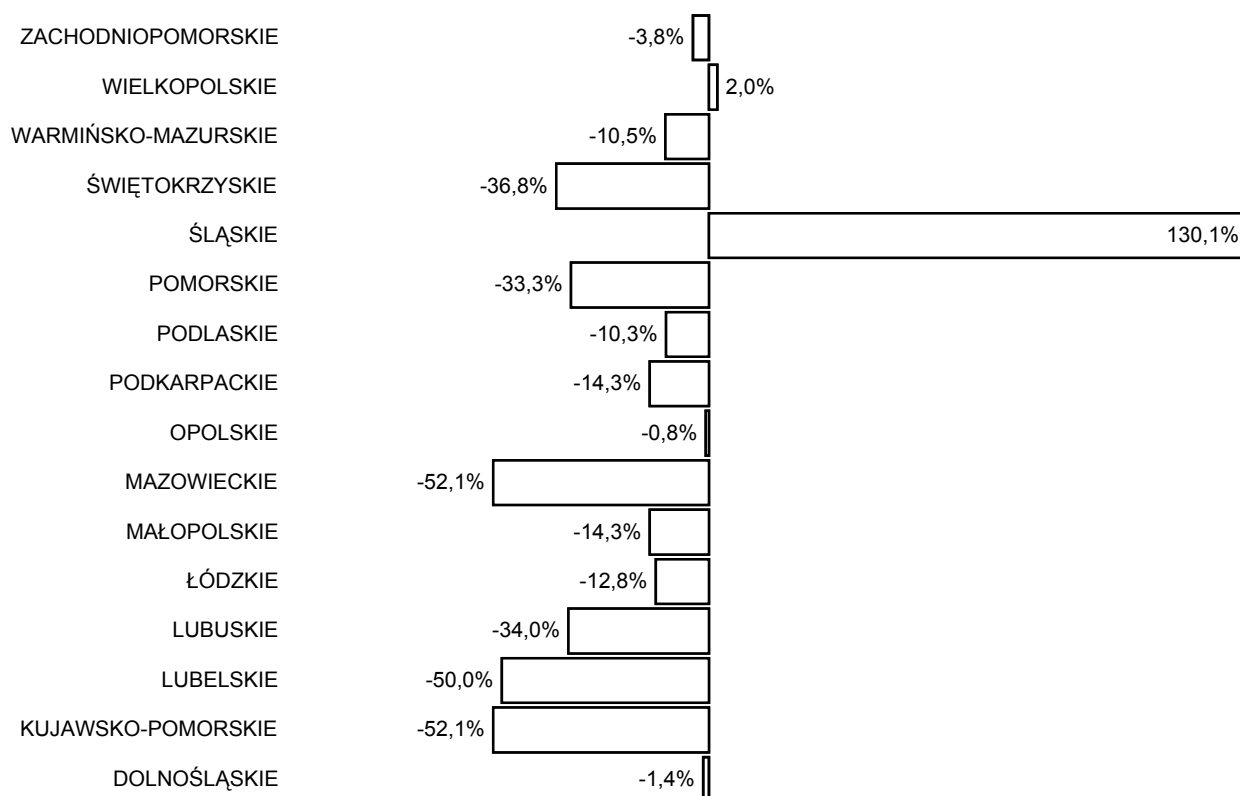
UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza, że w tych województwach, w roku szkolnym 2005/2006 lub 2006/2007 nie byli zatrudnieni nauczyciele wspomagający.

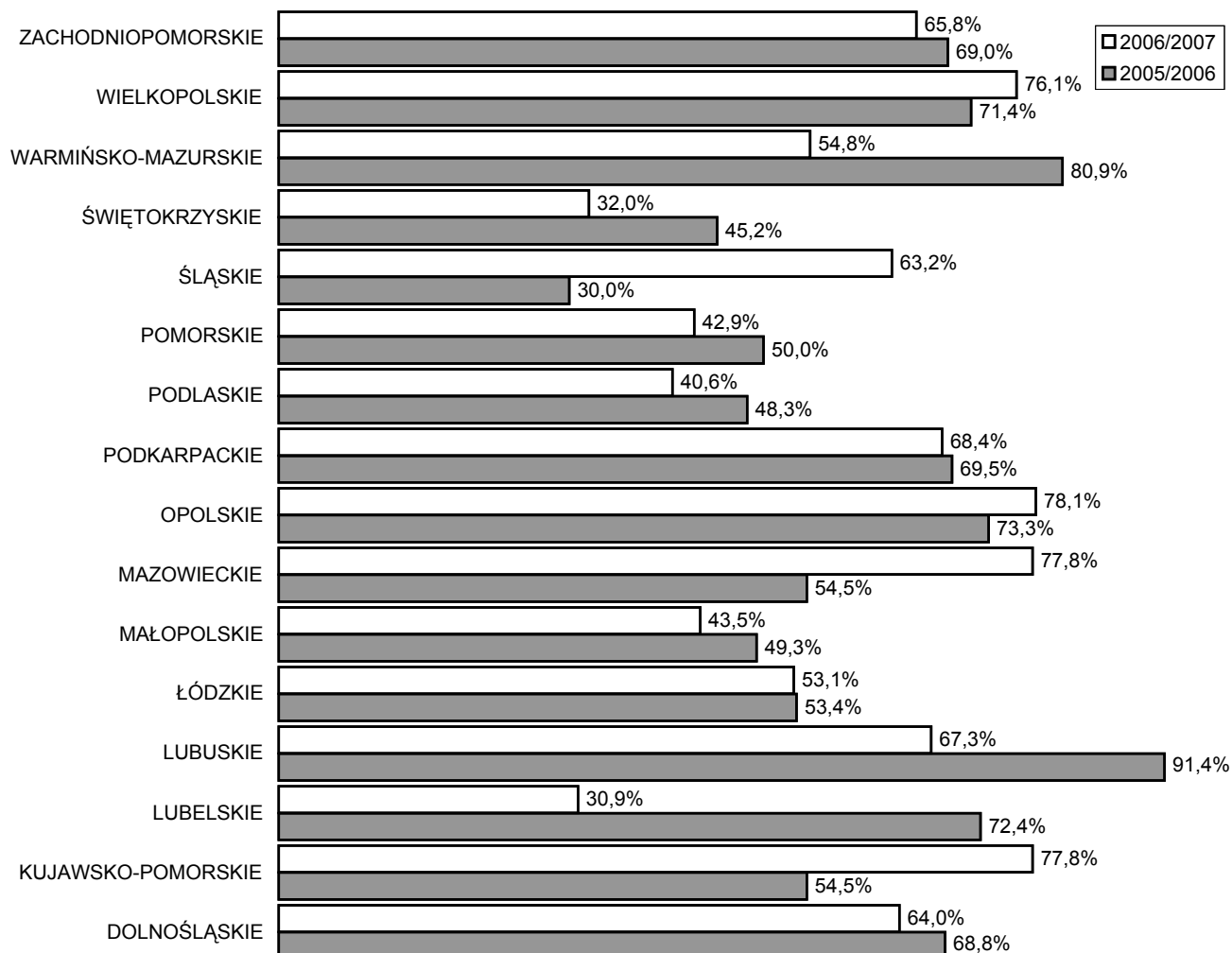
Wykres nr 58. Liczba uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

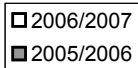

Wykres nr 59. Zmiany liczby uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

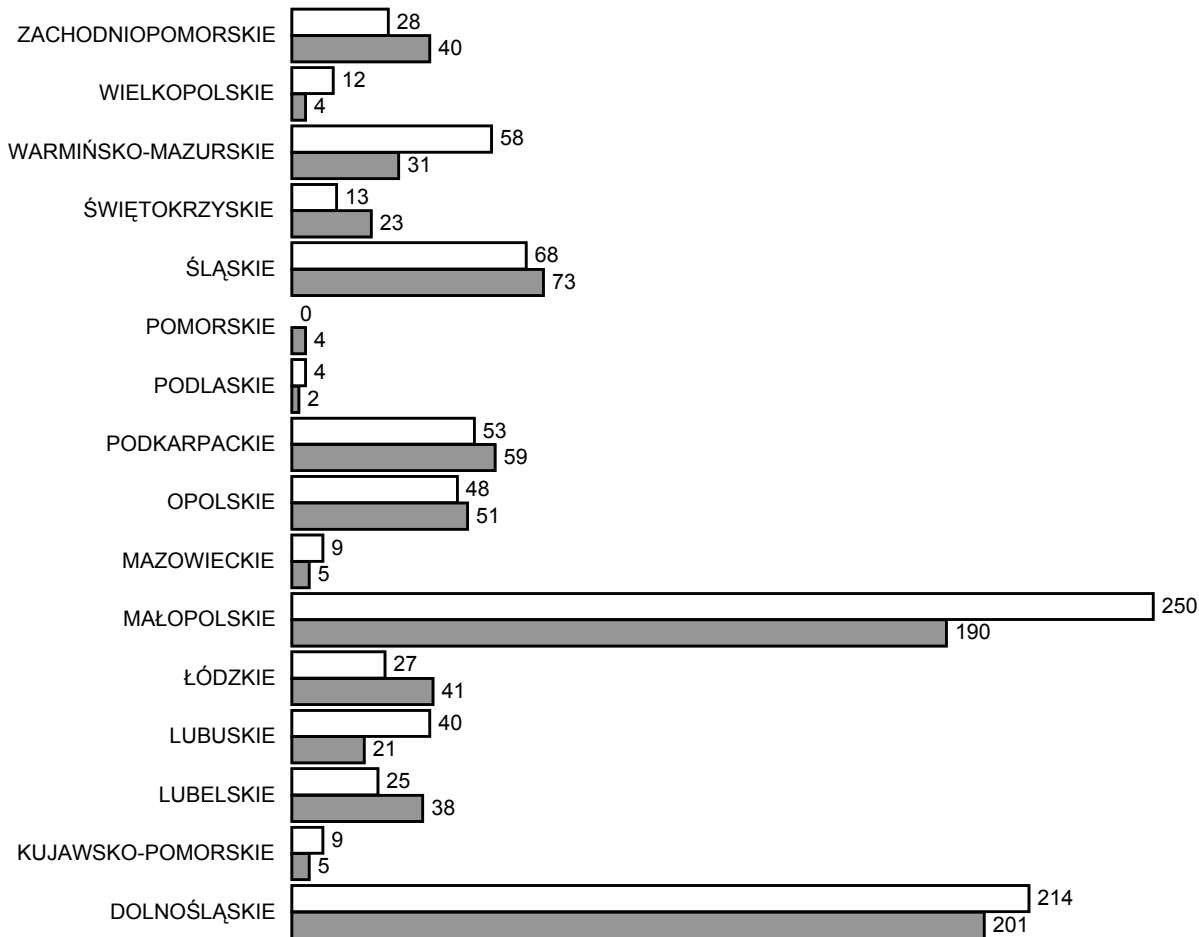

Wykres nr 60. Wskaźnik - liczba uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

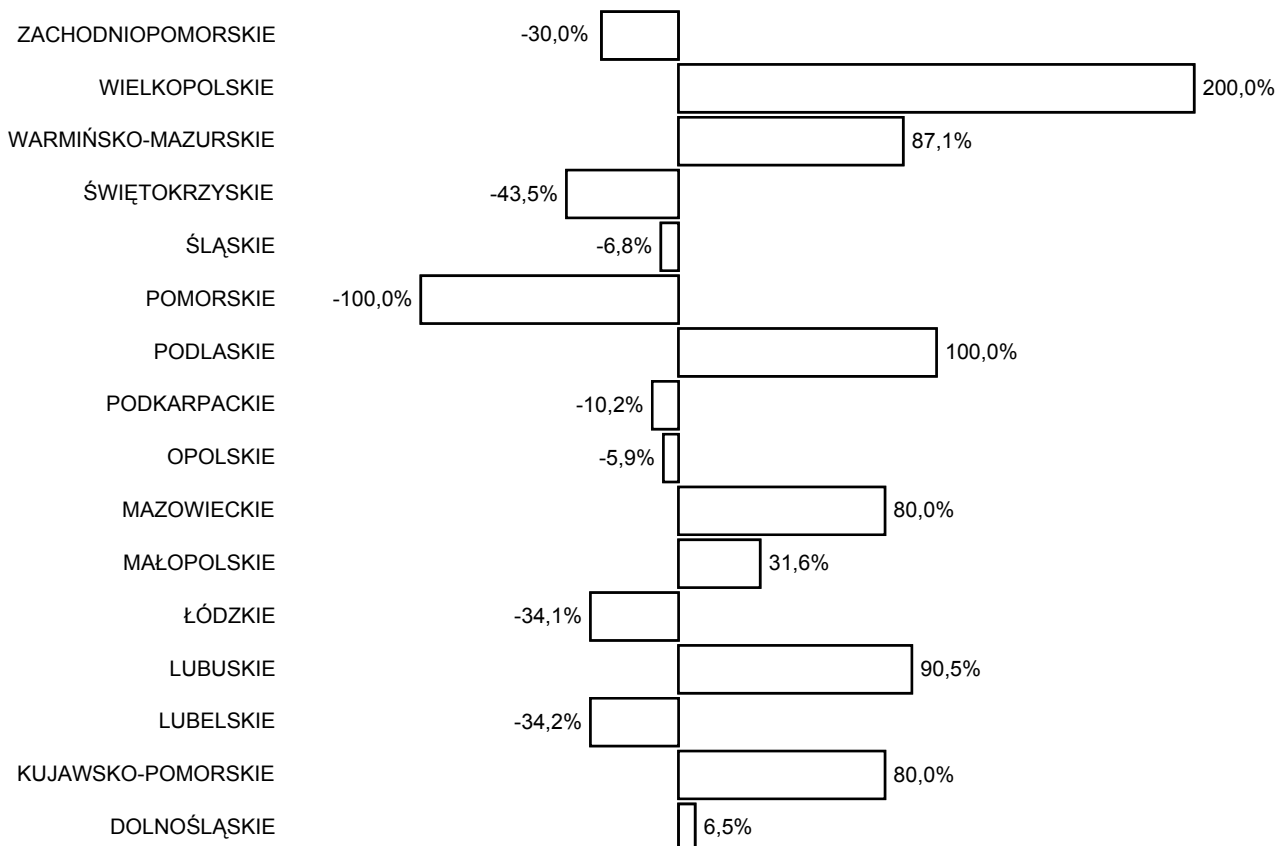

Wykres nr 61. Liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

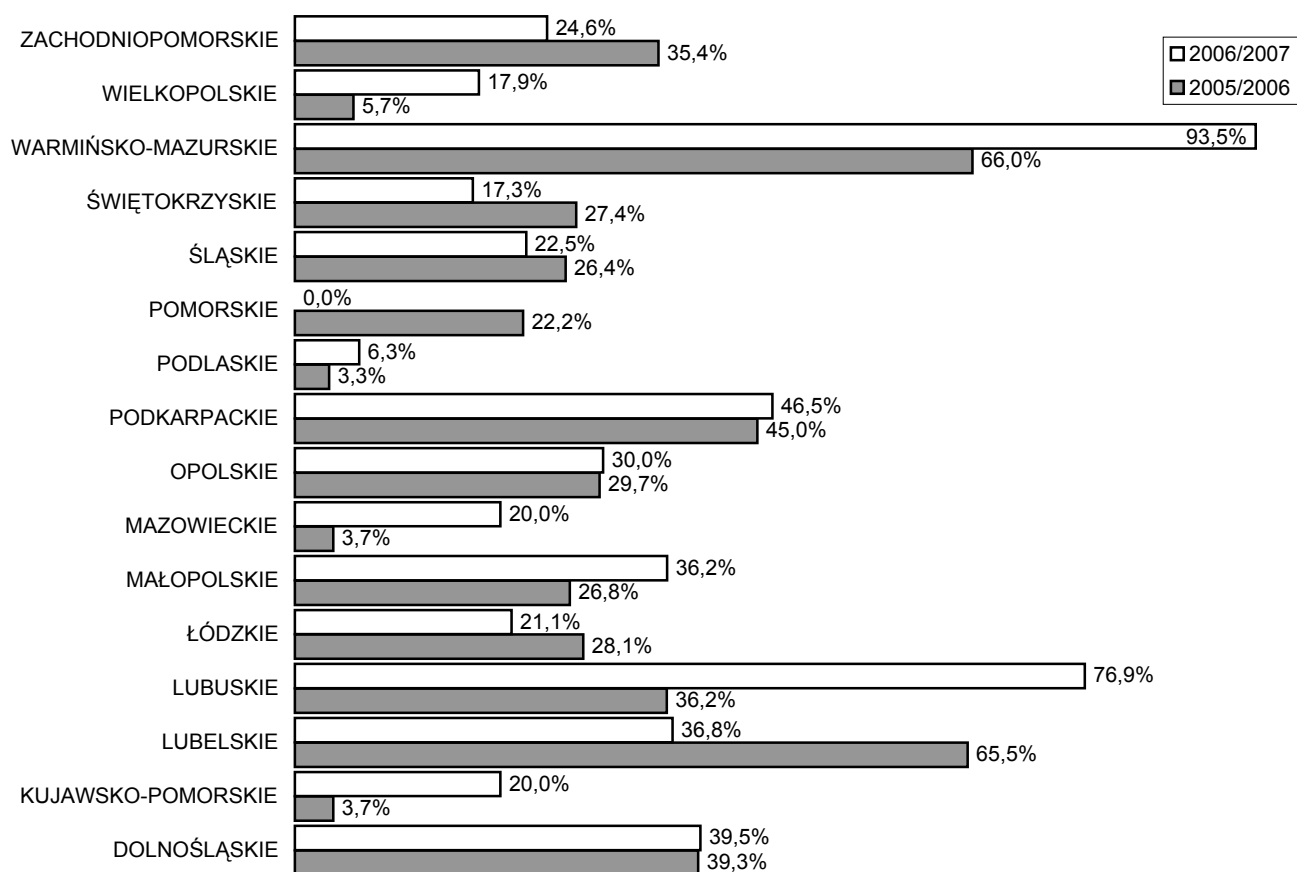

Wykres nr 62. Zmiany liczby uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

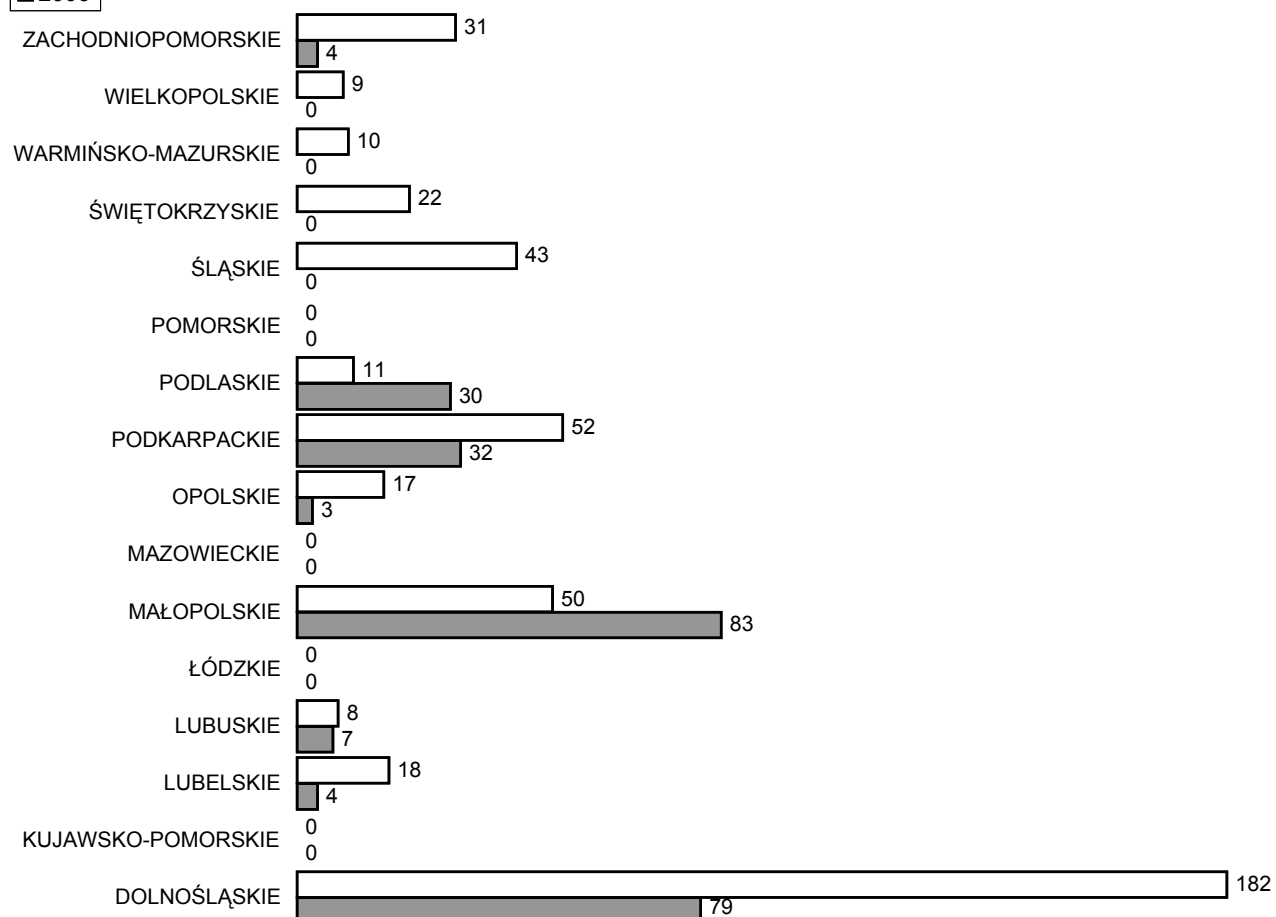

Wykres nr 63. Wskaźnik - liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku do liczby

Wykres nr 63. Wskaźnik - liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wycieczniku do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2005/2006 i 2006/2007

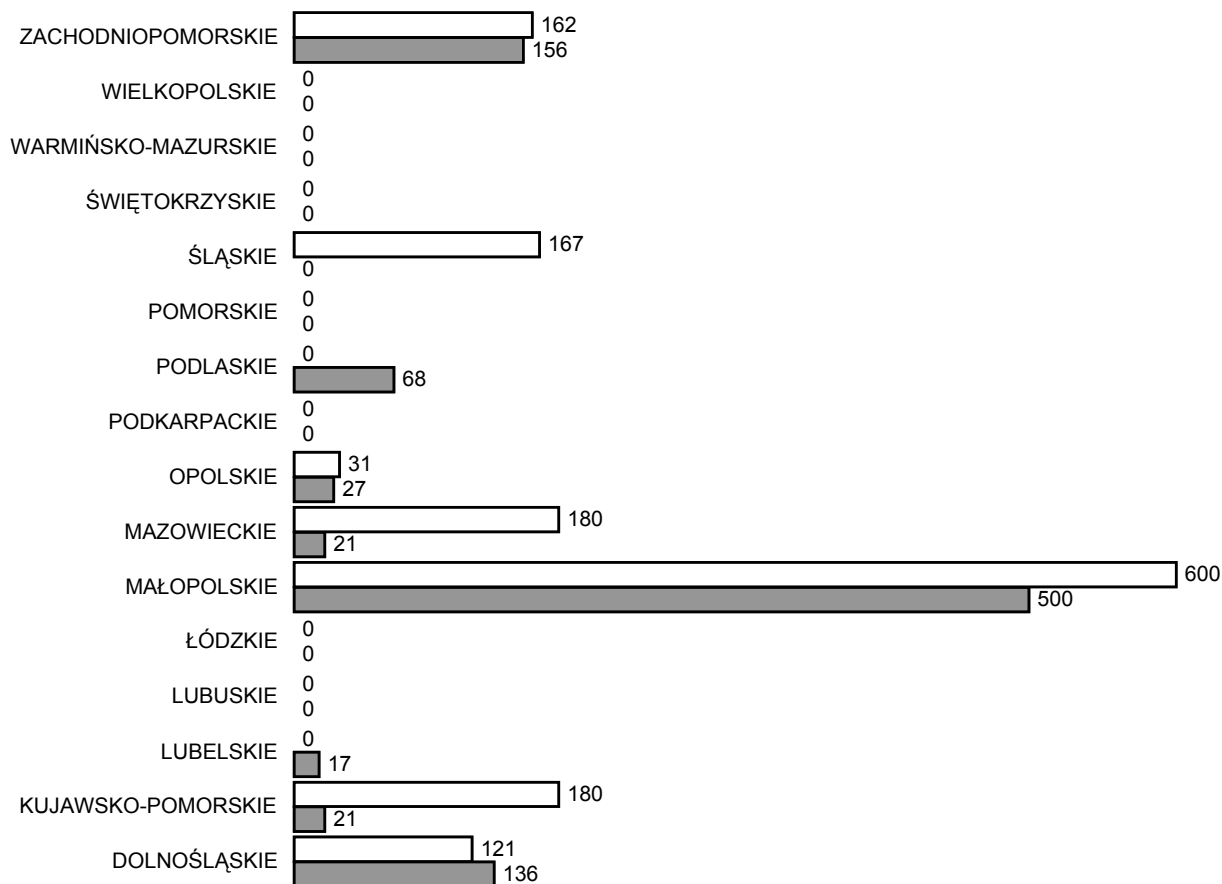

Wykres nr 64. Liczba wyremontowanych mieszkań w latach 2006 i 2007

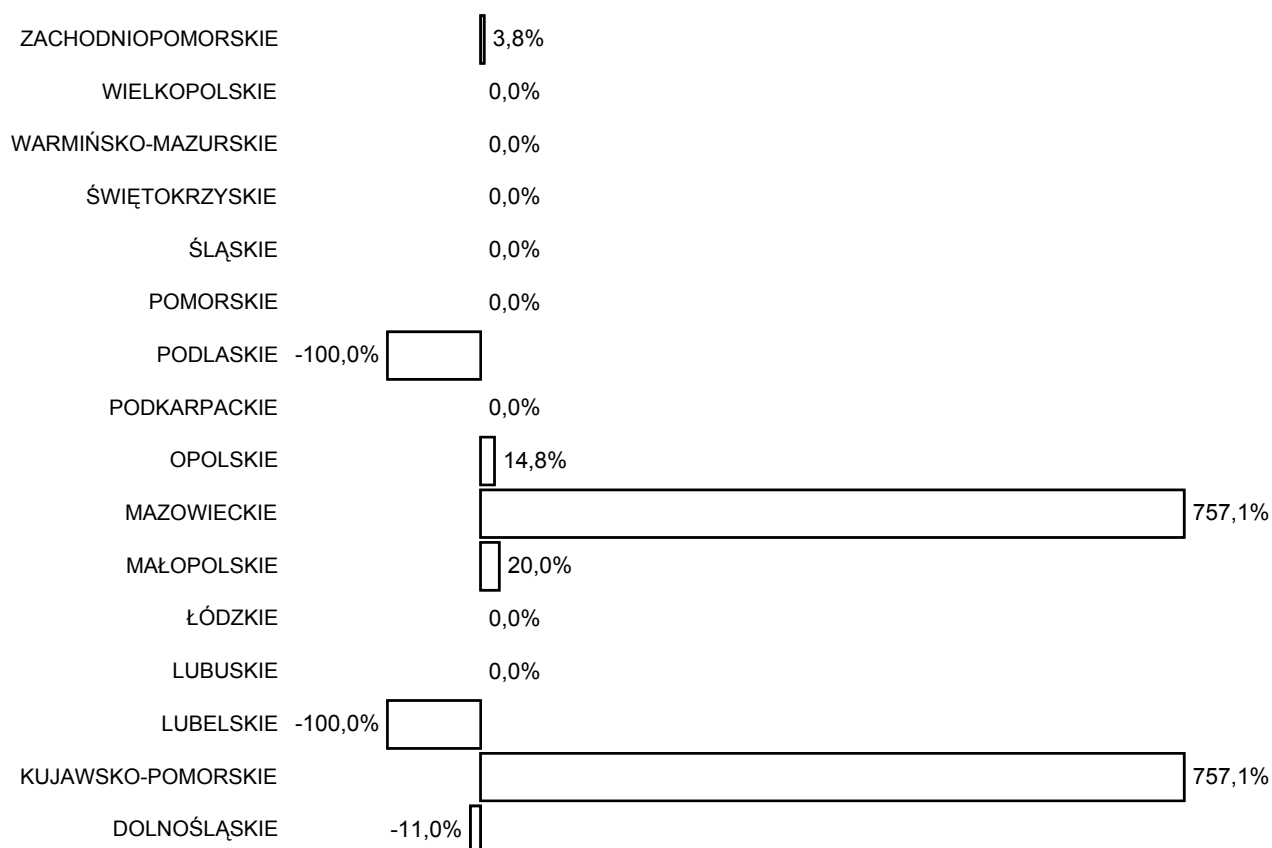

Wykres nr 65. Liczba osób objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi w latach 2006 i 2007

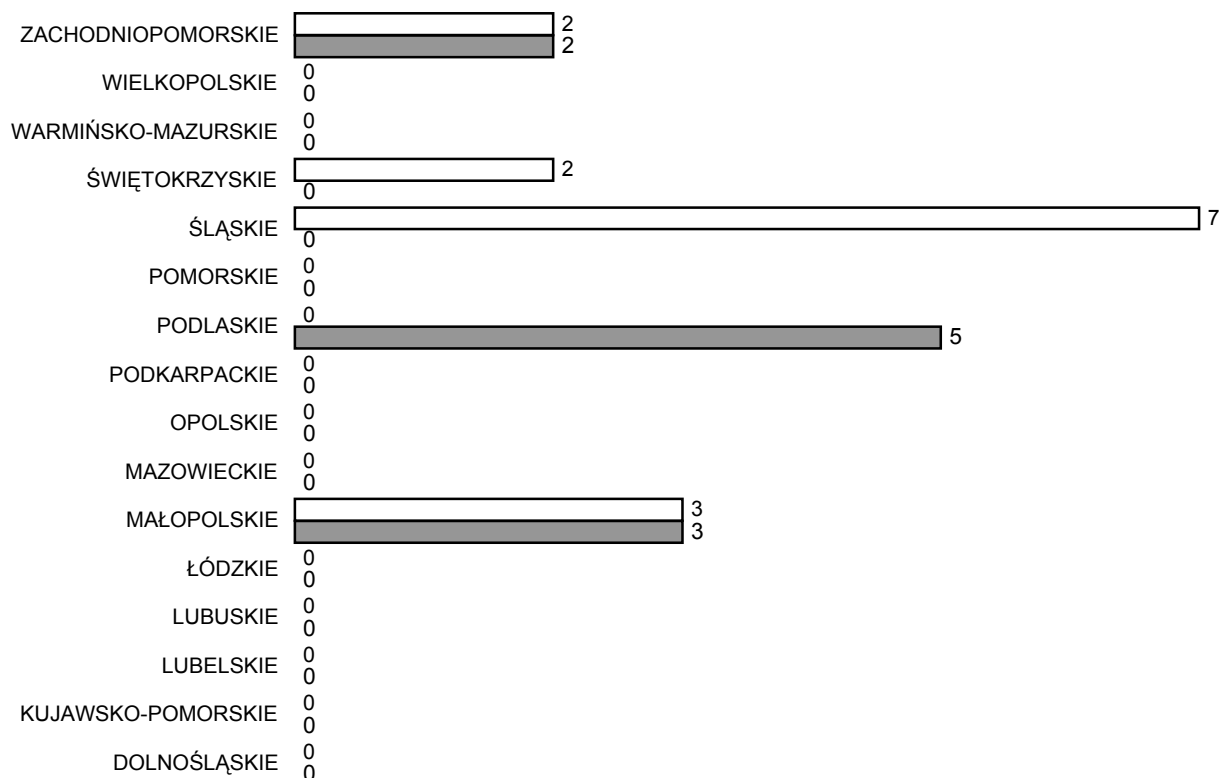

Wykres nr 66. Zmiany liczby osób objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi w latach 2006 i 2007

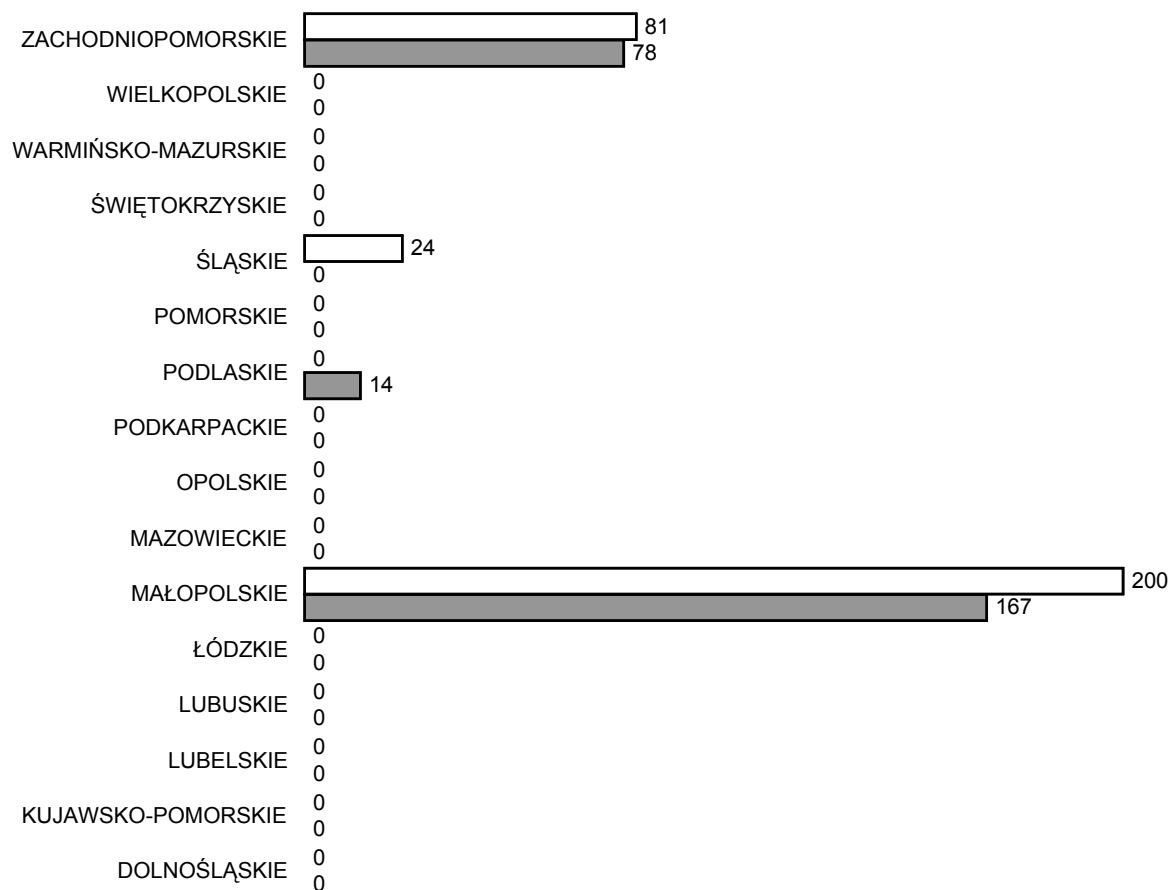
□ 2007
■ 2006

Wykres nr 67. Liczba pielęgniarek środowiskowych zatrudnionych w środowisku romskim w latach 2006 i 2007

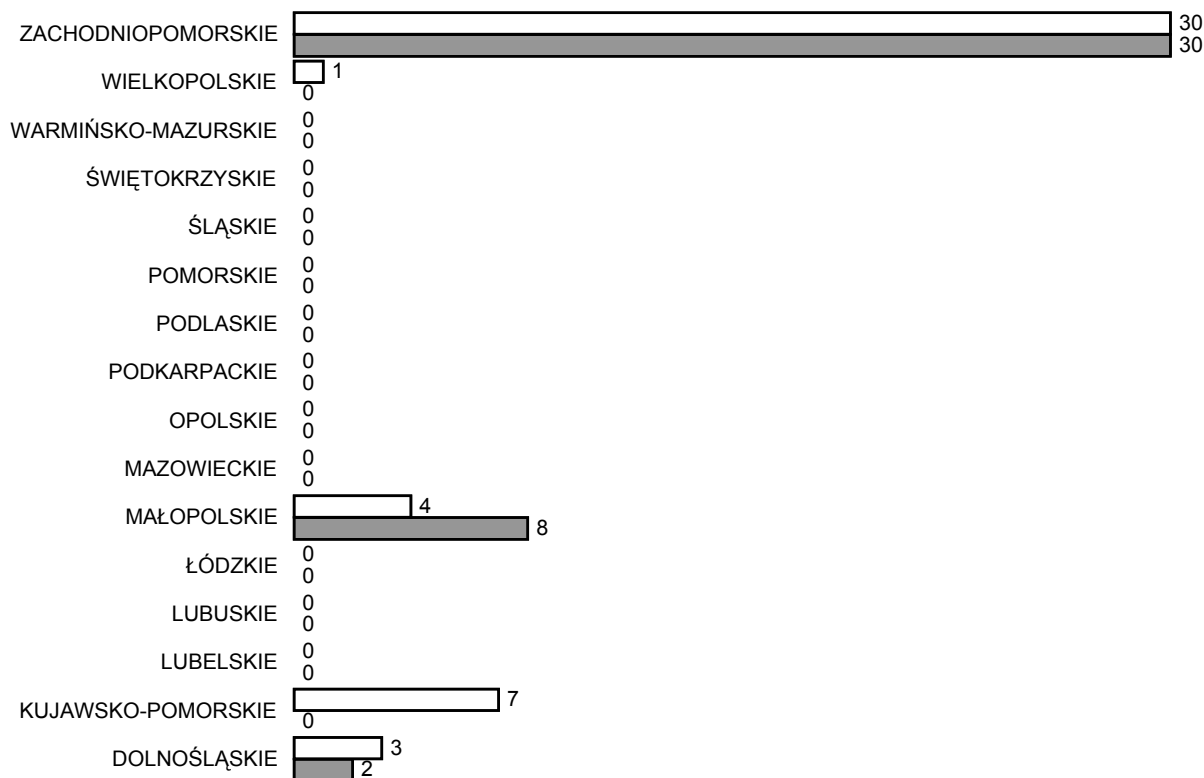
□ 2007
■ 2006

Wykres nr 68. Wskaźnik - liczba Romów objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi do liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych w latach 2006 i 2007

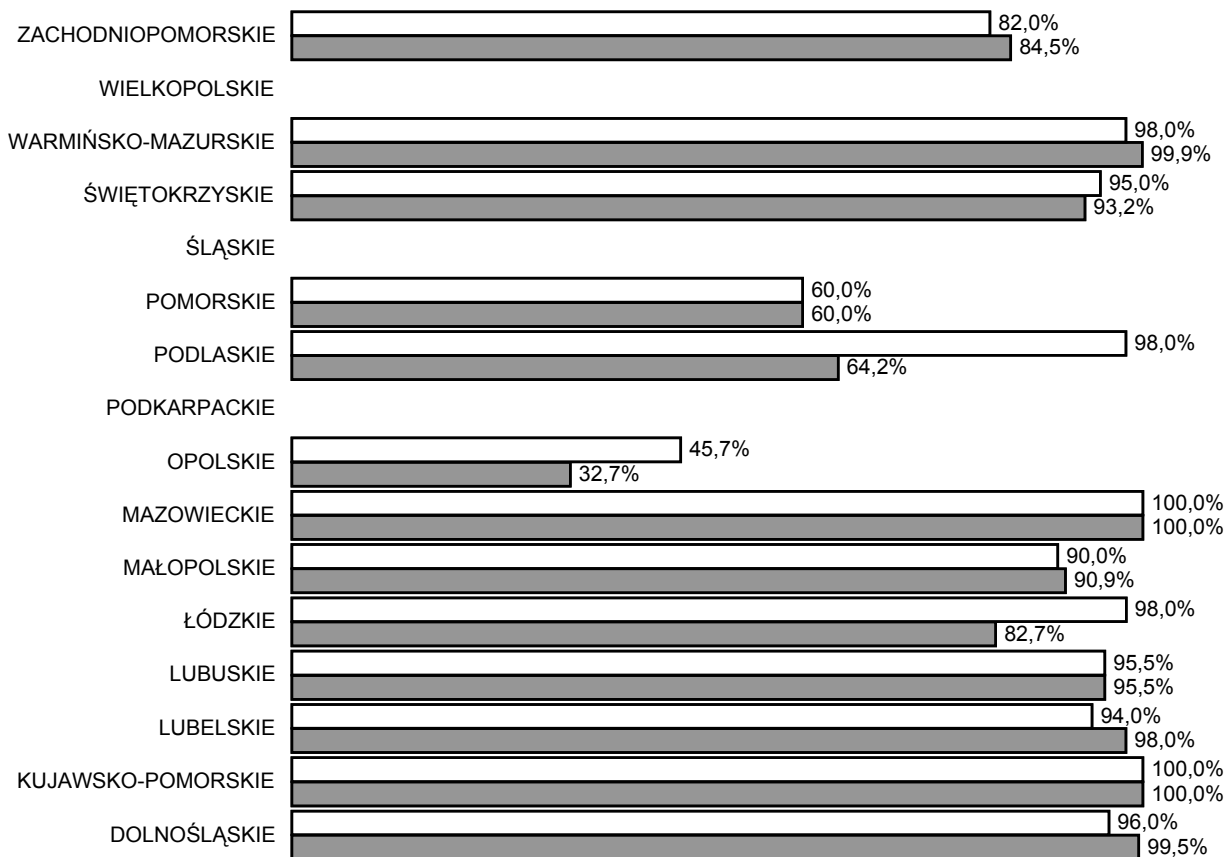
□ 2007
■ 2006

Wykres nr 69. Liczba "białych dni" zorganizowanych w środowisku romskim w latach 2006 i 2007

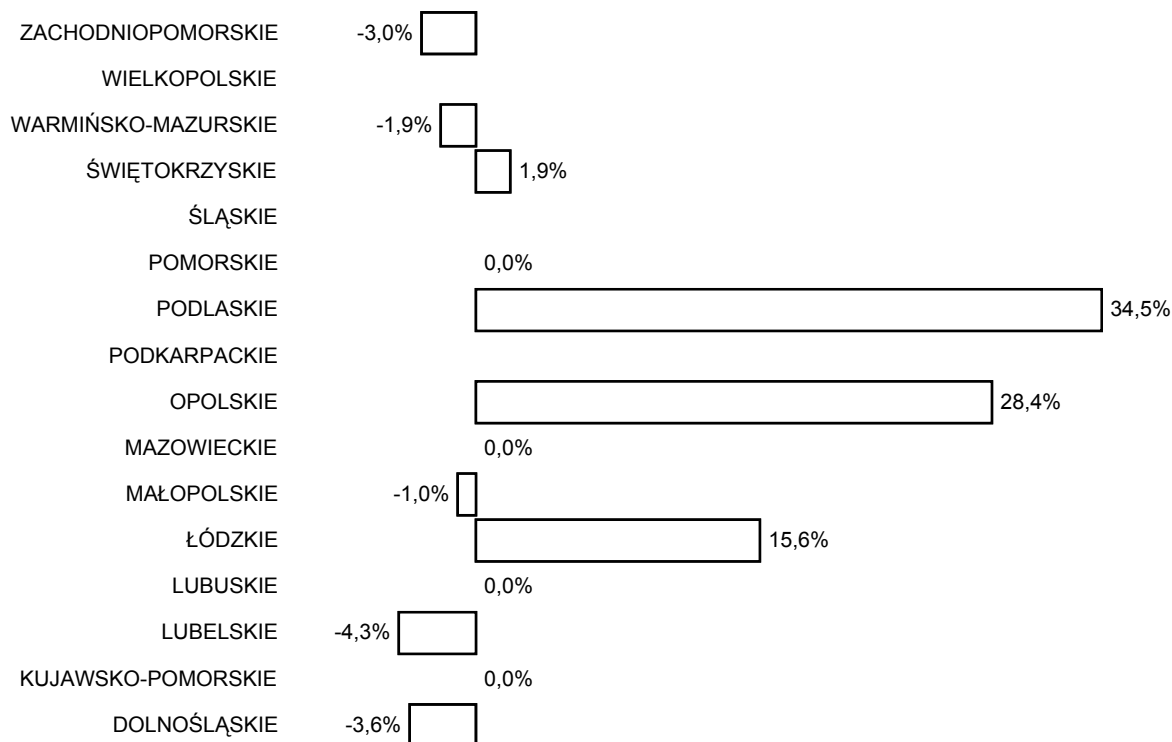
□ 2007
■ 2006

Wykres nr 70. Stopa bezrobocia wśród Romów w latach 2006 i 2007

UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza brak danych

Wykres nr 71. Zmiany stopy bezrobocia wśród Romów w latach 2006 i 2007

UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza brak danych

Wykres nr 72. Liczba Romów objętych szkoleniami podnoszącymi i zmieniającymi kwalifikacje zawodowe w latach 2006 i 2007

